

UNIUNEA EUROPEANĂ

Program finanțat prin PHARE

INDICATORI PRIVIND COMUNITĂȚILE DE ROMI DIN ROMÂNIA

Ministerul Informației Publice
Oficiul Național pentru Romi

Volum elaborat de
Institutul de Cercetare a Calității Vieții
București, 2002

Autori: Ionica Berevoescu; Sorin Cace; Dana Sima Costin; Simona Ilie;
Ioan Mărginean; Dan Adrian Nicolae; Marian Preda, Mihai Surdu;
Monica Șerban, Mălina Voicu; Cătălin Zamfir

Această publicație a fost realizată în cadrul Programului Phare
"Îmbunătățirea situației romilor din România" (RO 9803.01)
"Indicatori privind comunitățile de romi din România",
finanțat de Uniunea Europeană, prin MEDE European Consultancy
și Minority Rights Group

© Toate drepturile sunt rezervate Comisiei Europene

Volum realizat în co-edție de Centrul de Informare și Documentare Economică și
Editura EXPERT
Editor coordonator: Valeriu Ioan-Franc
Redactor: Aida Sarchizian, Mihaela Burugă
Grafica: Nicolae Login, Luminița Login

ISBN: 973-8177-48-0
Apărut 2002

CUPRINS

CUPRINS	3
INTRODUCERE	5
1. CARACTERISTICI ALE POPULAȚIEI DE ROMI DIN ROMÂNIA.....	7
1.1. Aspecte demografice privind populația de romi	7
1.2. Planificarea familială la populația de romi	9
1.3. Starea de sănătate a populației de romi.....	10
1.4. Educația formală la romi.....	11
1.5. Meserii și ocupații la romi	12
1.6. Standardul economic al romilor	13
1.7. Situația locuirii la populația de romi	16
1.8. Migrație și intenție de migrație la populația de romi	18
1.9. Despre diferențe: între toleranță și prejudecăți	19
1.10. Excluziunea socială a populației de romi din România	19
2. INDICATORI RELEVANȚI PRIVIND COMUNITĂȚILE DE ROMI DIN ROMÂNIA	23
3. CERCETĂRI REPREZENTATIVE ȘI POPULAȚIA INVESTIGATĂ	39
4. INSTRUMENTE PENTRU REALIZAREA DIAGNOZELOR COMUNITARE	43
4.1. Chestionar pentru gospodării	43
4.2. Fișele localității	52

INTRODUCERE

În această lucrare ne propunem să prezentăm o serie de caracteristici ale populației de romi din România. Scopul principal este acela de a realiza un material accesibil care să permită unui număr mare de cititori formarea unei imagini de ansamblu asupra acestei minorități din țara noastră.

Lucrarea are patru mari părți. Prima include informații legate de demografie, planificare familială, educație, meserii și ocupații, venituri, locuința și condițiile de locuit, migrație, prejudecăți și toleranță și excluziune socială. Sunt urmărite schimbările produse în intervalul 1992-1998 pe aceste domenii astfel încât să putem configura, cu mai mare precizie, situația romilor.

În a doua parte se pune accentul pe indicatori rezultați din prelucrarea datelor din cercetările reprezentative realizate până acum. Aceștia sunt grupați, în mare măsură, pe structura capitolului anterior și pot fi utilizați pentru a monitoriza și evalua impactul strategiei de îmbunătățire a situației romilor.

În a treia parte sunt prezentate studiile reprezentative realizate în comunitățile de romi punându-se accentul pe populația investigată.

Ultimul capitol conține instrumente pe baza cărora pot fi realizate diagnozele comunitare astfel încât să putem cunoaște problemele din diferite comunități. Cunoscând problemele și inventariind resursele locale și externe, care pot fi atrase, vom fi în măsură să schițăm acele soluții legitime care în multe cazuri sunt diferite de la o comunitate la alta. Spunem legitime deoarece punctul de vedere al romilor însăși constituie fundamentul pe care se pot construi programele de intervenție locală.

Sursele de date utilizate sunt multiple dar se bazează, în mare parte, pe cele două cercetări la nivel național realizate de Institutul pentru Cercetarea Calității Vieții din cadrul Academiei Române.

Prima, realizată în 1992, de o echipă de cercetători de ICCV și de la Universitatea din București, Facultatea de Sociologie, Psihologie, Pedagogie și Asistență socială s-a concretizat în lucrarea Țigani în ignorare și îngrijorare coordonată de Elena și Cătălin Zamfir.

Cea de-a doua este rezultatul proiectului "Centrul de Resurse pentru Acțiune Socială" finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă și realizat în colaborare cu specialiști din Universitatea București, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Universitatea Timișoara, Universitatea A.I. Cuza din Iași și Centrul de Demografie. De asemenea, a beneficiat de suportul Ministerului pentru Minorități Naționale și al diverselor organizații ale romilor.

La aceste două cercetări de referință care au permis crearea unor baze de date comprehensive se adaugă și alte lucrări și publicații¹ focalizate pe un domeniu sau altul. Putem menționa:

- ♦ UNICEF, DPC, *Situația copilului în familiile de romi*, în Zamfir, Elena; Tolstobrach, Niculina (consilieri științifici), *Situația copilului și a familiei în România*, București, 1997

¹ Pentru o bibliografie cuprinzătoare vezi și lucrarea "Cercetării cu privire la minoritatea roma", Editura Expert, 2001, coordonator Ioan Mărginean.

- ◆ Culic, Irina; Horvath, Istvan; Lazăr, Marius, *Etnobarometru – relații interetnice în România*, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Risoprint, Cluj-Napoca, 2000
- ◆ Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, *Barometrul relațiilor interetnice*-realizat de Metro Media Transilvania, Noiembrie 2001
- ◆ Institutul pentru Ocrotirea Mamei și Copilului din România (IOMC) și Centrul pentru Prevenirea și Controlul Bolilor (CDC) Atlanta – SUA - *Sănătatea reproducerii*, România, 1993
- ◆ Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor (CDC) și Asociația Română de Sănătate Publică și Management Sanitar *Sănătatea reproducerii, România, 1999*
- ◆ Academia Cașavencu – *Raport de monitorizare – imaginea etniei Roma în presa Românească, 23 septembrie – 23 octombrie 2001*

Toate aceste lucrări au contribuit la agregarea informațiilor astfel încât produsul final să constituie un material sintetic accesibil.

1. CARACTERISTICI ALE POPULAȚIEI DE ROMI DIN ROMÂNIA

1.1. Aspecte demografice privind populația de romi

Populația de romi are o structură demografică foarte tânără, structură determinată de valorile mai înalte ale mortalității și fertilității romilor, comparativ cu restul populației. În anul 1998, aproximativ o treime din populația de romi era reprezentată de copii (0-14 ani), ponderea vârstnicilor era de aproximativ 5%, iar vârsta medie a populației de romi a fost de aproximativ 24 de ani. Datorită tendințelor de scădere a fertilității, înregistrat și la populația de romi, ponderea deținută de copii în populația de romi este în scădere, dar presiunea pe care o exercită segmentul de copii, ca persoane dependente din punct de vedere economic, asupra populației active este încă foarte ridicată, determinând un nivel scăzut de investire a familiilor în copii.

Cele mai multe familii de romi sunt caracterizate de următoarele trăsături: căsătorire precoce, nelegalizată, locuire a tinerelor familii cu una din familiile de origine, număr ridicat de copii, divorțialitate scăzută. "Căsătoria" la romi este încă în multe cazuri încheiată doar după normele (locale) ale comunității de apartenență, fără să fie legalizată. În afară de tipurile de căsătorii – numite "cu acte" sau "fără acte" – există tineri care locuiesc împreună și formează un cuplu (consensual), fără a fi căsătoriți în fața ofițerului stării civile sau în fața "comunității", ori prin înțelegere între părinți. În 1998, 39,4% dintre cuplurile incluse în eșantion au fost înregistrate în categoria "căsătorii fără acte". Trebuie notat faptul că nu știm câte dintre aceste căsătorii "fără acte", nelegalizate, sunt căsătorii în fața comunității (legitimate prin ritualul specific de participare la nuntă sau prin înțelegerile dintre părinți) – considerate de către specialiștii în domeniul romilor și de către lideri ai romilor ca fiind majoritare și reprezentând expresia unei norme comunitare – și câte sunt doar cupluri consensuale constituite fără un ritual de căsătorie. Ponderea căsătoriilor fără acte este mai mare pentru categoriile de vârste tinere, raportul crescând de la 20% în cazul grupei de 45-49 ani până la 83% în cazul grupei de 15-19 ani. Căsătoria fără acte este mai frecventă pentru cei care locuiesc în mediul rural, pentru cei care au în vecinătatea casei numai familii de romi sau care au un număr mai mic de clase absolvite. Sunt mai predispuși la astfel de căsătorii cei care se autoidentifică drept romi sau țigani și cei care știu limba romani. Nu toate neamurile de romi au aceleași reguli privind tipul de căsătorie. Dintre neamurile de romi, argintarii, gaborii, fierarii, zlătarii și căldărarii au o pondere mai mare a căsătoriilor fără acte, la polul opus aflându-se țiganii de mătase, lăieșii, țiganii de vatră și rudarii lingurari. Dar chiar și în interiorul acestor neamuri, există diferențe de la o comunitate la alta. Cel puțin în anii '90, nu se poate vorbi de una și aceeași normă a căsătoriei fără acte în două comunități care se recunosc ca aparținând aceluiași neam. Diferențele comunități se raportează la norma tipului de căsătorie în mod diferit: există comunități caracterizate de o tradiție a căsătoriilor fără acte, tradiție menținută și în momentul de față, există comunități care renunță treptat la căsătoria fără acte, există grupuri de romi în care norma este căsătoria legalizată și grupuri de romi pentru care cuplurile consensuale sunt din ce în ce mai frecvente, fără a fi vorba de o păstrare a unui obicei local.

Formarea cuplurilor consensuale este în creștere pentru toate categoriile de populație din România și din alte țări europene. Ceea ce este interesant în cazul populației de romi este, pe de-o parte, creșterea incidenței fenomenului fără a fi însoțit de o schimbare vizibilă de

statut a femeii, iar pe de altă parte nivelul foarte ridicat al frecvenței acestei forme de coabitare. Creșterea incidenței "căsătoriilor fără acte" nu este un fapt "cultural" în sine, în sensul de obicei, normă a comunităților de romi, dar valorile ridicate au fost favorizate de specificul cultural al acestei etnii.

Vârsta la prima căsătorie a femeilor rome este foarte scăzută: 35% dintre femeile căsătorite și-au început viața în cuplu la mai puțin de 16 ani, 31% în perioada 17-18 ani, 26% între 19 și 22 de ani, doar 8% dintre căsătorii fiind încheiate după această vârstă. Ponderea femeilor cu vârsta la prima căsătorie mai mică de 20 de ani este în creștere: 70% dintre femeile din generația 25-29 ani s-au căsătorit înainte de a împlini 20 de ani, în timp ce 84% dintre femeile din generația 20-24 ani s-au căsătorit înainte de a împlini 20 de ani. Ponderea de femei căsătorite sub vârsta de 18 ani crește de la 44,6% (corespunzător generației 25-29 ani) la 52,1% (corespunzător generației 20-24 ani). O persoană de sex feminin se căsătorește cu atât mai devreme cu cât a absolvit un număr mai mic de clase școlare, dacă locuiește în mediul rural și dacă știe limba romani. Caracteristicile relevate de analiză ca diferențiatoare sunt indicatori de deschidere/izolare în raport cu "viața" din afara familiei și comunității, în raport cu modele alternative de căsătorie.

Structura populației feminine de romi după starea civilă relevă o incidență scăzută a divorțialității. În 1998, există între 2 și 4 persoane divorțate la 100 persoane căsătorite cu acte și între 8 și 9 persoane despărțite sau divorțate la 100 persoane căsătorite cu sau fără acte. Femeile care nu se autoidentifică cu etnia romă au o pondere mai ridicată a divorțurilor, definindu-se astfel la o distanță mai mare față de modelul comunităților de romi și mai aproape de modelul populației majoritare.

Există două modele dominante de familie și gospodărie de romi: 56% dintre gospodăriile sunt constituite din familii mononucleare, iar 44% dintre gospodăriile de romi cuprind și alte persoane decât familia nucleară. În supraviețuirea modelului de gospodărie cu mai multe nuclee familiale un rol important este jucat de factorii economici. Familia extinsă funcționează ca o soluție pentru supraviețuirea membrilor în condiții de precaritate a resurselor. Locuirea mai multor nuclee familiale într-o singură gospodărie presupune o anumită diviziune a muncii și un anumit fel de împărțire a sarcinilor de îngrijire a bătrânilor și a copiilor mici. Familia extinsă funcționează ca mecanism de securitate socială, în condițiile în care acest rol nu este preluat de către instituțiile formale. Dintre persoanele rome de 60 de ani și peste, 91,3% locuiesc cu altcineva în gospodărie, iar 8,7% locuiesc singure (pentru comparație, la nivelul întregii populații, 26,3% dintre persoanele peste 60 de ani locuiesc singure). Pentru bătrâni, resursele de supraviețuire ale gospodăriei reușesc să acopere un minim necesar în condițiile unei lipse de oportunități ieftine de îngrijire a bătrânilor în afara gospodăriei.

Numărul de copii născuți de-a lungul vieții de către femeile rome este în scădere.

Pentru populația feminină roma de vârstă fertilă (15-44 ani), numărul mediu de copii născuți de-a lungul vieții înregistrat la recensământul din 1992 a fost de 2,35 copii la o femeie. În ancheta romi 1998, pentru același grup de vârstă, se înregistrează un număr mediu de 1,93 copii/femeie născuți de-a lungul vieții (respectiv 2,08 copii/femeie, dacă luăm în considerare numai femeile din gospodăriile în care respondenții s-au autoidentificat ca fiind romi). Se poate formula ipoteza unei schimbări de model a fertilității romilor după 1990, determinată pe de-o parte de creșterea fertilității la vârstele tinere, iar pe de altă parte de scăderea fertilității la vârstele mai înaintate. Practic, scăderea generală a fertilității romilor nu se datorează creșterii vârstei la prima căsătorie sau a vârstei la prima naștere, ci a evitării nașterilor de rang superior (al patrulea, al cincilea copil, etc.). Prima naștere la femeile rome nu este rezultatul elaborării unui proiect cu privire la numărul de copii pe care familia dorește să-i aibă de-a lungul vieții și a momentului în care își doresc ca aceasta să se întâmple. În aceste condiții, valorile ridicate ale fertilității romilor sunt favorizate de ieșirea prematură a femeilor rome din sistemul de școlarizare și neîncadrarea lor pe piața muncii. Generațiile tinere sunt supuse unui "risc" mai mare de a avea o sarcină la vârste tinere. Comparația între generațiile 25-29 ani și 20-24 ani atrage atenția asupra creșterii ponderii femeilor care au avut prima

naștere înainte de 18 de ani, de la 30,6% la 37,1% (ca și creșterea ponderii femeilor care au avut prima căsătorie înainte de 18 ani, de la 44,6% la 52,1%). În același timp, limita superioară a numărului de copii începe să se diminueze prin perceperea unor dificultăți materiale și, totodată, a scăderii oportunităților de procurare a mijloacelor necesare unei eventuale creșteri a numărului de copii.

Cine sunt femeile roma care au un număr mic de copii și cine sunt cele cu mulți copii? Numărul mediu de copii născuți de femeile roma este ușor mai ridicat în mediul rural decât în mediul urban. Variația numărului de copii se asociază, pentru ambele medii de rezidență, cu indicatori demografici (vârsta, vârsta la prima naștere și vârsta la prima căsătorie a mamei), cu numărul de clase absolvite, statutul de angajată ca salariată înainte sau după 1990, cu autoidentificarea ca rom sau țigan și cunoașterea limbii romani, precum și cu consumul cultural (ziare, TV, Radio). Cu excepția indicatorilor demografici, ceilalți factori determinanți nu sunt la fel de importanți pentru variația numărului de copii în cele două medii rezidențiale. Controlând vârsta, în mediul urban, relevante sunt numărul de clase absolvite și consumul cultural – o femeie a născut mai mulți copii cu cât primul copil s-a născut mai devreme, cu cât numărul de clase absolvite este mai mic și consumul cultural e mai scăzut. În mediul rural, o femeie a născut mai mulți copii cu cât primul copil s-a născut mai devreme, dacă se declară ca aparținând etniei romilor și dacă știe limba romani. Astfel, dacă în mediul urban criteriile sunt de tip educațional și informațional, în mediul rural apartenența etnică și culturală sunt mai importante. Aceste diferențe se explică, în primul rând, prin diferența de structură socio-demografică a grupurilor de romi din cele două medii rezidențiale. Gradul de diferențiere socială este mai mare în mediul urban, mediul rural fiind mai degrabă caracterizat de o similaritate a nivelului de educație și a consumului cultural. În mediul urban, numărul de copii născuți este diferențiat printr-o condiționare educațională și culturală a recurgerii la planificare familială. În mediul rural, unde serviciile de planificare familială sunt dificil de obținut pentru întreaga populație iar consumul cultural este scăzut, izolarea etnică și culturală devine un factor hotărâtor în stabilirea unui regim demografic. Astfel, este de așteptat ca scăderea numărului de copii născuți de către romi, tendință înregistrată la nivel național, să se realizeze diferențiat, în funcție de poziționarea regională – relevantă pentru modelul demografic al populației majoritare – și izolarea geografică sau etnică a comunităților – semnificativă pentru păstrarea modelelor sau soluțiilor tradiționale de adaptare la mediu. Educația și nivelul de informare și cultură acționează ca factori intermediari între contextul social și intenția de micșorare a numărului de copii, prin condiționarea accesului la mijloacele de planificare familială.

1.2. Planificarea familială la populația de romi

Planificarea familială la populația de romi este o problemă relativ controversată deoarece – de multe ori – este privită mai degrabă ca o politică anti-natalistă, coercitivă, decât ca un drept al fiecărui individ și al fiecărui cuplu. O altă problemă care se invocă este aceea că familiile romilor ar fi - în marea lor majoritate - de tip tradițional, caracterizate prin niveluri ridicate ale natalității iar autoritatea și decizia sunt atributele tatălui. Realitatea multor familii de romi contrazice însă aceste prejudecăți. De exemplu, Cercetarea Sănătății Reprodusei în România (CSRR)², studiu realizat în 1993 ne oferă date despre opinia cu privire la numărul ideal de copii pentru o familie. Este foarte interesant că această opinie nu diferă semnificativ în funcție de etnie, media pentru totalul populației fiind de 2,1 copii/familie. Altfel spus, 73,5% dintre femeile roma intervievate au apreciat că femeile au întotdeauna dreptul de a lua decizia în legătură cu sarcina lor, inclusiv decizia de a avorta. (De menționat că acest procent a fost cel mai mare înregistrat, față de 73,0% alte etnii, 71,7% români și 68,9% maghiari).

² *Studiu realizat de Institutul pentru Ocrotirea Mamei și Copilului din România (IOMC) și Centrul pentru Prevenirea și Controlul Bolilor (CDC) Atlanta – SUA.*

În familiile de romi există diferențe semnificative între numărul mediu de copii dintr-o familie (3,19) și numărul de copii considerat ideal pentru o familie (2,24). Deci, fiecare familie este – în medie – mai numeroasă cu "aproape" un copil (0,95) față de dimensiunile apreciate ca fiind ideale. Aceste diferențe sunt, de obicei, explicabile prin neutilizarea metodelor contraceptive.

Diferențele privind utilizarea contracepției între populația feminină totală și populația feminină de etnie romă sunt dramatice: doar 13.7 % (în 1998) dintre femeile rome de vârstă fertilă (15 – 44 ani) utilizează contracepția în timp ce pe totalul populației, procentul utilizatoarelor de contracepție este de mai bine de 4 ori mai mare (57.3 %) în 1993.

În ce privește motivația neutilizării contracepției, un procent semnificativ (23.2 %) dintre femeile rome între 15 și 44 de ani invocă necunoașterea metodelor contraceptive. Acest segment de populație își conștientizează atât, nevoia de planificare familială, cât și, lipsa de educație și informare în acest domeniu și, ca urmare are o receptivitate ridicată la acest subiect și reprezintă un potențial beneficiar al serviciilor de planificare familială. Procentul celor care invocă "lipsa banilor" ca motiv pentru neutilizarea contracepției este însă mult mai mare în eșantionul de romi decât în eșantionul național: 15.8 % față de 0.5 % (în eșantionul național în acest procent intră pe lângă dificultățile legate de costul contraceptivelor și cele determinate de disponibilitatea scăzută a acestora în comerț, precum și de accesibilitatea redusă a serviciilor de planificare familială). Pentru acest segment de populație soluția ar fi cabinetele mobile de planificare familială care, pe lângă servicii de educare și informare să ofere – în anumite condiții – și mijloace contraceptive gratuite sau cel puțin compensate. "Nevoia nesatisfăcută" de planificare familială este un indicator care măsoară nevoia suplimentară de planificare familială pentru a elimina riscul (tuturor) sarcinilor nedorite sau inoportune. Pentru populația totală, valoarea acestui indicator era de 39,1% în 1993 în timp ce pentru populația de romi, era de 52,6% (în 1998).

Datele de mai sus demonstrează cu certitudine permeabilitatea populației de romi (în special a femeilor) la planificarea familială, atitudine care reclamă un răspuns responsabil și focalizat din partea sistemului de servicii.

1.3. Starea de sănătate a populației de romi

Datorită dificultăților de a realiza o evaluare din perspectivă medicală a stării de sănătate a populației de romi, am optat pentru un set de indicatori subiectivi care ne oferă o imagine asupra calității percepute a stării de sănătate. Conform acestor indicatori 72.5% din totalul populației investigate apreciază că nu are probleme grave de sănătate. 11.2% au "mici probleme de sănătate", 14.0% au "probleme grave" în timp ce 2,3% se declară persoane cu handicap.

Cu toate acestea, datele relevă existența unui "grup de risc" care reprezintă 9,6% din totalul persoanelor cuprinse în eșantion. Grupul de risc este format din persoane extrem de vulnerabile, cu probleme grave de sănătate și cu o situație economică extrem de precară (veniturile – în cel mai bun caz - acoperă strictul necesar, sunt privați de hrană des sau foarte des și locuiesc în gospodării apreciate de operatori ca sărace și foarte sărace).

Unul dintre factorii care influențează negativ starea de sănătate a populației de romi și, în special a copiilor din familiile cu venituri scăzute, este alimentația deficitară atât din punct de vedere cantitativ cât și calitativ care determină avitaminoze, malnutriție, anemie, distrofie, rahitism și, în majoritatea cazurilor, deficit staturo-ponderal – afecțiuni care – în opinia medicilor intervievați – afectează un segment important dintre copiii romi. O altă categorie importantă de afecțiuni sunt enterocolitele și intoxicațiile alimentare.

Într-o situație privilegiată, din punctul de vedere al alimentației, se află copiii instituționalizați pentru care, necesarul zilnic de hrană este în cea mai mare parte acoperit. Din nefericire, această situație constituie un factor favorizant pentru instituționalizarea copiilor și, de asemenea, poate împiedica eforturile de dezinstituționalizare.

O altă categorie de copii avantajați din punct de vedere alimentar sunt sugarii datorită practicii mamelor rome de a-și alăpta copiii în mod natural. Conform datelor statistice, în 1992 "două treimi dintre mamele rome își alăptează copiii mai mult de 9 luni"³.

Problemele de sănătate ale populației de romi sunt complexe, dar nu au o determinare etnică ci, mai degrabă, culturală (stilul de viață) și socio-economică (nivelul de trai scăzut). Iar pentru rezolvarea acestui complex de probleme este nevoie de o abordare interdisciplinară care să ofere mai mult decât un tratament simptomatic. Pragmatic vorbind, pentru a veni în întâmpinarea nevoilor de sănătate ale populației de romi este necesar ca Ministerul Sănătății, în colaborare cu Consiliile locale din zonele cu o pondere însemnată a populației de romi să dezvolte programe speciale de asistență medicală, profilaxie și educație sanitară. O altă posibilă soluție, experimentată deja cu rezultate pozitive în multe comunități de romi este angajarea unor persoane de etnie romă care să lucreze ca mediatori comunitari pe probleme de sănătate. Această inițiativă a societății civile roma a fost deja formalizată printr-un parteneriat cu Ministerului Sănătății și Familiei.

1.4. Educația formală la romi

Comparativ cu participarea preșcolară pe ansamblul populației României, participarea în învățământul preșcolar a copiilor romi este de aproximativ patru ori mai mică.

În ceea ce privește școala, participarea romilor este mai scăzută cu 15-25% decât participarea pe ansamblul populației în cazul ciclului primar și cu aproape 30% pentru ciclul gimnazial. Referitor la frecventarea liceului, numărul mare de nonrăspunsuri ne împiedică să facem o determinare precisă a participării romilor în această formă de educație. Putem presupune însă că numărul mare de nonrăspunsuri reflectă în mod real cazuri de neparticipare. În acest caz, participarea romilor în învățământul liceal ar fi cu aproape 40% mai scăzută decât în ansamblului populației. În învățământului superior prezența romilor reprezintă mai degrabă o excepție, procentul de romi care urmează o facultate fiind nesemnificativ.

Deși redusă participarea școlară a copiilor romi s-a îmbunătățit față de începutul anilor '90. S-a diminuat într-o proporție semnificativă ponderea copiilor neșcolarizați, iar cazurile de întrerupere a școlarizării au scăzut aproape la jumătate. Aceasta ameliorare a participării școlare a romilor este un efect al condiționării alocației pentru copii de prezența școlară. Deși criticabilă moral și socio-economic această măsură a produs efecte dezirabile în planul participării școlare a romilor.

Faptul ca aproape 90% dintre copiii neșcolarizați provin din familiile sărace demonstrează cât de puternic este condiționat accesul la învățământ de resursele economice ale familiei de origine. Dincolo de acest aspect, corelează cu neșcolarizarea și o serie de determinanți precum: vecinătatea (influența culturală), limba vorbită în familie, naționalitatea declarată. Astfel, în comunitățile compacte de romi, unde se folosește preponderent limba romani în familie și comunitate și unde romii își declară ca atare naționalitatea, participarea școlară este mai redusă. Putem presupune ca în aceste comunități există o neîncredere mai mare față de școală sau acționează un model cultural diferit dar nu putem exclude nici ipoteza izolării geografice a acestor comunități. În fine, nu trebuie ignorați factorii sistemici, din interiorul sistemului școlar.

Existența unor școli cu majoritate a elevilor de etnie roma este o realitate deși până în prezent nu există o imagine cantitativă a fenomenului. Este de presupus totuși că, dat fiind rolul familiei în finanțarea unor cheltuieli legate de școală (fondul clase, rechizite, caiete speciale, manuale, meditații etc.) și în susținerea directă sau indirectă a școlii copiilor, aceste

³ Țigani în ignorare și îngrijorare – coord. Elena și Cătălin Zamfir, *Alternative*, 1993, pag. 153.

școli dispun de resurse financiare cu mult mai scăzute decât cele ale școlilor "normale" și implicit de resurse umane inferioare.

Analiza pe generații a nivelului de școlaritate a populației de romi arată că în cazul tuturor generațiilor, ciclurile de învățământ spre care se orientează cei mai mulți indivizi (ciclurile primar și secundar) sunt sub nivelul cerut pentru a ocupa o poziție minimală pe piața muncii. Cele mai scăzute nivele de școlaritate le regăsim la generația "vârstnică" care cuprinde persoane care s-au școlarizat sau ar fi putut să o facă înainte de 1960. Nivelul de școlaritate cel mai ridicat îl găsim la generația "matură" care s-a școlarizat sau ar fi putut-o face între anii 1960-1980. În fine, la generația tânără, care a intrat sau ar fi trebuit să intre în procesul de învățământ între anii 1980 și 1989 și generația de "tranziție"(1990-1998) se constată o creștere a incidenței neșcolarizării și în general nivele de școlarizare mai reduse decât în cazul generației "mature", îmbunătățirea situației în ultimii ani (ca urmare a condiționării acordării alocației de participarea școlară) nefiind suficientă pentru a corecta deficitul de participare școlară în generația "tranziției" comparativ cu generația "matură", de vârstă școlară în anii '60 și '70. O explicație a acestor diferențe de școlarizare între generații constă în politicile educaționale și sociale din perioada comunistă (perioada de relativă prosperitate economică a anilor '60 – '70) care au încurajat participarea școlară a romilor.

Situația analfabetismului. Incidența cea mai scăzută a analfabetismului o regăsim la generația matură, unde aproximativ 30% dintre subiecți pot fi considerați analfabeți (citesc cu dificultate sau deloc) în timp ce incidența cea mai ridicată este la generația vârstnică. Astfel, în cazul generației "vârstnice", peste 45% dintre subiecți declară că citesc cu dificultate sau deloc, iar numărul mare de non-răspunsuri reprezintă probabil cazuri nedeclarate de analfabetism refuzul de a răspunde fiind datorat imaginii negative asociate acestuia. Dacă am lua în calcul și non-răspunsurile, ar însemna că în cadrul generației "vârstnice" peste 60% dintre subiecți sunt analfabeți. În ceea ce privește generațiile "tânără" și de "tranziție" se constată ca tendința că incidența analfabetismului este ușor mai mare față de generația "matură".

Dacă în ceea ce privește generația "vârstnică", ponderea femeilor analfabete este mult mai ridicată decât cea a bărbaților, diferența dintre sexe în privința analfabetismului reducându-se în cazul generației "mature" și anulându-se pentru generațiile "tânără" și de "tranziție".

1.5. Meserii și ocupații la romi

Pregătirea profesională reprezintă un important indicator al participării romilor la viața socială și economică a României. În funcție de aceasta se pot integra mai ușor pe piața muncii și pot susține financiar familiile din care provin.

Puțin peste jumătate din romi nu au nici o meserie sau practică activități care nu necesită o calificare prealabilă prin sistemul formalizat de pregătire profesională. Astfel, 33,5 % dintre romi nu au nici o calificare, (14,3%) sunt agricultori și (4,6%) sunt zilieri. Calificările moderne se întâlnesc în 37,3% din cazuri iar cele tradiționale în 10,3% din cazuri.

Nu putem vorbi de diferențe majore între mediile de rezidență respectiv rural și urban. În schimb, bărbații sunt calificați într-o proporție mai mare decât femeile, ponderea femeilor fără meserie(37,1%) fiind semnificativ mai mare decât a bărbaților (15,3 %).

Tipul de comunitate în care trăiesc romii are implicații profunde în ceea ce privește calificarea lor. Astfel pentru romii care provin din comunități compacte și oarecum izolate sunt specifice fie lipsa unei calificări, fie existența unor competențe în meserii de tip tradițional. Pe măsură ce se îndepărtează de aceste comunități romii devin mai calificați, de regulă în meserii moderne.

Analiza pe generații sugerează o schimbare a paternului calificărilor populației de romi. Dacă pentru bunicii meseriile tradiționale constituiau ponderea principală, prezența acestora scade treptat către generația părinților și ajunge să fie slabă pentru populația tânără.

În cazul meseriilor de tip modern trendul este exact invers, acestea fiind mai prezente în cazul populației tinere ceea ce este normal dacă luăm în considerare schimbările economice și de structură a locurilor de muncă survenite în ultimii 50-60 de ani.

Foarte important și grav în același timp este faptul că persoanele tinere fără meserie depășesc ca pondere persoanele adulte ceea ce înseamnă că după 1990 o mare parte din tinerii romi nu s-au calificat în nici o meserie.

Populația de romi are o structură pe vârste diferită de cea a populației la nivel național. Ea este foarte tânără, aproximativ 1/3 din total având vârsta sub 15 ani spre deosebire de populația totală în care aproximativ o cincime are sub 15 ani. Această situație arată faptul că în următorii ani un număr însemnat de tineri romi vor intra pe piața muncii, lipsa de calificare determinându-i pe mulți să se îndrepte spre munci "inferioare" din punct de vedere al remunerației sau prestigiului social.

Participarea romilor pe piața muncii. Pe total gradul de ocupare a populației de romi din România este mult mai mic decât cel al populației la nivel național (47 % față de 61,7 %). Ponderea casnicilor este de peste 4 ori mai mare în rândul romilor decât la nivel național și arată slaba participare a femeii romi pe piața muncii.

O mare parte din romi nu au ocupație (13,2%) iar rata șomerilor care beneficiau de ajutor de șomaj înregistrată în 1998 la nivel național era mai mare decât în rândul romilor (6,3% față de 0,5%); Ponderea șomerilor înregistrați este scăzută în rândul romilor, pe de o parte datorită faptului că puțini dintre aceștia au finalizat școala profesională sau liceul și au lucrat cu carte de muncă iar, pe de altă parte, pentru că o mică parte dintre romi au fost salariați și și-au pierdut locul de muncă devenind șomeri. În plus, mulți dintre ei au depășit demult perioada ajutorului de șomaj, fiind ceea ce se cheamă șomeri de lung termen, situație în care nu apar în statisticile oficiale privind șomajul.

Din totalul populației de romi ocupate în muncă aproximativ 2/3 îl reprezintă bărbații (65 %) iar puțin sub o treime dintre ei sunt salariați. Salariații provin în principal din comunitățile în care romii locuiesc alături de români. Aceasta poate să indice gradul mai ridicat de integrare a romilor atunci când adoptă comportamentul majoritarilor.

Proporția mare de zilieri, 41,7 % din totalul populației indică faptul că romii se află într-o situație dificilă în ceea ce privește ocuparea și, implicit, procurarea veniturilor minime necesare satisfacerii nevoilor de bază.

Între meseriile pe care le au romi și ocupațiile există strânse legături, meseria pe care o au determinând în multe cazuri și ocupația sau lipsa de ocupație actuală. Pregătire profesională scăzută face ca romii să aibă puține calificări menite să-i sprijine să intre pe piața muncii și de aceea cei mai mulți dintre ei exploatează resurse marginale pentru asigurarea veniturilor necesare traiului zilnic.

1.6. Standardul economic al romilor

Caracterizarea standardului economic al gospodăriilor de romi pornește de la analiza veniturilor declarate. Pentru a compensa fragilitatea acestor date au fost avute în vedere informații suplimentare privind tipurile de activități practicate, tipurile de venituri care intră în bugetul gospodăriei de-a lungul unui an, sursa considerată cea mai importantă de către membrii gospodăriei, venitul considerat minim necesar pentru acoperirea nevoilor familiei, caracteristici de dotare și locuire, aprecieri subiective ale condițiilor de viață, principalele destinații ale posibilelor venituri suplimentare.

În privința surselor de venit principala distincție a urmărit variabilitatea veniturilor în timp, delimitând între veniturile permanente, care participă constant la bugetul gospodăriei și veniturile nepermanente. Frecvența mare a acestora din urmă este o particularitate a situației romilor: 53,4% dintre gospodării au declarat venituri nepermanente în bugetul lor din ultima lună de dinaintea cercetării. Mai mult, între 1992 și 1998 veniturilor permanente au înregistrat o tendință de scădere a contribuției lor la bugetul gospodăriilor, ceea ce echivalează cu creșterea instabilității veniturilor romilor.

În categoria veniturilor permanente intră salariile și veniturile din transferuri sociale. Veniturile nepermanente variază de la un moment de timp la altul, atât ca sursă cât și ca mărime. În cadrul lor se disting: veniturile din activități pe cont propriu, rezultat al practicării unei meserii sau al unei afaceri derulate pe cont propriu, respectiv venituri ocazionale, facilitate în principal de circumstanțe exterioare individului. În această ultimă subgrupă se includ veniturile din activitatea de zilier, veniturile în natură obținute pentru munca depusă, ca și cele provenind din activități "de ocazie", precum tăiatul lemnului, vânzarea diferitelor produse, micul comerț (sticle, fructe de pădure), munca în străinătate, practicarea diferitelor munci necalificate sau cu grad minim de calificare sau din activități ilegale.

Cea mai **frecventă** sursă de venit este alocația pentru copii, prezentă în bugetul gospodăriei în 66,2% din cazuri. Veniturile salariale contribuie la formarea bugetului în aproape un sfert dintre cazuri, iar pensiile pentru limită de vârstă în 11,7%. Beneficiile acordate șomerilor completează bugetul gospodăriilor în aproape 1 din 10 din cazuri. Pensiile acordate pe caz de boală și cele pentru handicap apar la 5,8%, respectiv 4,7% dintre gospodării.

De-a lungul unui an, cea mai frecventă sursă nepermanentă de venit este activitatea de zilier, declarată în jumătate dintre gospodării. În urma ei se situează grupa activităților pe cont propriu, în care s-au cumulat comerțul și afacerile, apoi munca pământului și ajutorul de la alții, urmate de veniturile provenind din munca în străinătate (4% dintre gospodării), camătă (1,8%), vânzarea de proprietăți (1,7%), jocuri de noroc (0,6%), respectiv ghicit (0,2%).

O ierarhie a surselor de venit pe care gospodăriile și-au bazat bugetul scoate în evidență faptul că pentru 22,6% dintre gospodării cea mai importantă sursă de venit de-a lungul ultimului an sunt salariile, urmate de veniturile din activitatea de zilier -18,9%, pensii -15,6% și alocațiile copiilor -13,3%. Ierarhia continuă cu veniturile pe cont propriu (8,7%), veniturile din ajutorul social sau reprezentând beneficii de șomaj (5,9%), veniturile din munca pământului sau sub forma produselor obținute în gospodărie (5,2%), cele din activități ocazionale sau mic comerț (4,5%), afaceri sau din munca în străinătate (2,6%), ajutorul de la prieteni sau rude și cerșitul (1,6%) și pe ultimul loc veniturile provenind din camătă, dobânzi sau jocuri de noroc (1,2%).

Venitul mediu **declarat** pe persoană la romi era aproximativ 15% din salariul mediu net pe economie al momentului. Mediul de rezidență influențează semnificativ nivelul de venit câștigat, venitul celor din rural reprezentând jumătate din al celor trăind în urban. Situația pare să se fi înrăutățit față de anul 1992, când acest raport era aproape 2/3.

Nivelul de venit câștigat variază pe o arie largă de valori, fiind în discuție familii care în ultima lună nu au câștigat nimic și familii al căror venit pe persoană a fost de 7 ori mai mare decât salariul mediu net pe economie. Venitul pe persoană al celor mai bogate 10% gospodării era de 50 de ori mai mare decât cel de care beneficiau, în medie pe persoană, cele mai sărace 10% gospodării. În termeni reali veniturile au scăzut între 1992 și 1998, ceea ce indică un proces de sărăcire a populației de romi în acest interval de timp. Cele mai mari "pierderi" de venit se înregistrează pe segmentul celor bogați dar ele pot fi datorate subdeclarării veniturilor reale.

Aprecierea gradului de acoperire a nevoilor cotidiene ale gospodăriei pe baza câștigurilor curente confirmă situația de dificultate a majorității romilor: 86.1% dintre gospodării afirmă că

veniturile câștigate le ajung cel mult pentru asigurarea strictului necesar. Estimarea subiectivă a veniturilor confirmă scăderea veniturilor romilor observată pe baza înregistrărilor de venit.

În privința raportului dintre așteptări și câștiguri cele mai bogate 10% gospodării sunt singurele pentru care câștigurile acoperă în bună măsură așteptările. Pentru celelalte venitul câștigat reprezintă în medie mai puțin de jumătate din ceea ce ei consideră a fi venitul minim care ar asigura gospodăriei strictul necesar.

Structura veniturilor se modifică în raport cu nivelul de venit câștigat. Grupa celor mai bogate 10% gospodării este singura în care veniturile permanente reprezintă (în medie) jumătate din veniturile totale. De cealaltă parte a distribuției, în decila a 2-a, veniturile stabile reprezintă trei sferturi din veniturile totale, situație departe de a fi pozitivă dat fiind că veniturile gospodăriei sunt formate aproape în totalitate din alocațiile copiilor.

Tendențele generale în structura veniturilor totale în raport cu creșterea venitului (de la decila 1 la decila 10) sunt:

- Descreșterea ponderii alocațiilor de copii de la 2/3 (d2) până aproape "să dispară".
- Creșterea salariilor și a pensiilor pentru limită de vârstă, cu diferența că primele cresc până în jurul valorii de 30% în timp ce aportul pensiilor pentru limită de vârstă se oprește în jurul valorii de 15%.
- Beneficiile de șomaj - ating maximul în grupele de mijloc și descresc spre extreme, până la eliminare, fiind o sursă relativ nesemnificativă de venit.
- Grupa altor venituri stabile, cuprinzând alte tipuri de pensii și diferite forme de suport social, nu depășește 2% din venitul total al gospodăriilor.
- Veniturile din activități ocazionale au un trend sinusoidal, cu maxime la extreme și la mijlocul distribuției, fiind constituite în principal din veniturile din "activități de ocazie", oscilează în jurul unei ponderi medii de 9%.
- Veniturile din activități pe cont propriu cresc lent, egalând în d10 ponderea veniturilor salariale; împreună reprezintă 60% din veniturile acestor gospodării.
- Ajutorul social este prezent în bugetul gospodăriilor aparținând segmentului sărac, fiind menționat pe alocuri chiar cea mai importantă sursă de venit de-a lungul ultimului an. Dintre cei cărora li s-a recunoscut dreptul la ajutor social doar 24% au beneficiat de el integral pe durata scursă între începutul anului și momentul cercetării.
- Veniturile din cerșit (4,8%) sunt prezente aproape în totalitate pe segmentul celor mai săraci 20%.
- Veniturile din afaceri se aglomerează pe segmentul gospodăriilor bogate.
- Veniturile nepermanente cresc în valoare absolută paralel cu creșterea venitului pe persoană, fără a înregistra însă salturi semnificative decât în grupa celor mai bogați 10%.

Gospodăriile din segmentul sărac sunt gospodării trăind preponderent în mediul rural, în comunități omogene de romi, la casă proprietate, vis-à-vis de care se declară nemulțumiți. Spre deosebire, gospodăriile bogate provin în mai mare măsură din urban, fiind proprietari ai unor locuințe la bloc, trăind în comunități eterogene locuite în principal de alte etnii decât romi. Aglomerarea preponderentă a gospodăriilor rurale pe segmentul sărac și a celor din urban pe cel bogat este o situație păstrată în timp, similară celei de la nivel național. Caracteristicile locuinței segmentează gospodăriile în mod asemănător celor de locuire. Existența în mediul urban aduce cu sine facilitățile oferite de traiul la bloc: prezența bucătăriei propriu zise, a băii, sistemul de canalizare și apă. Segmentul gospodăriilor sărace este "negativul imaginii" segmentului bogat.

La capitolul proprietăți sunt de amintit cele 2,6% gospodării care au ateliere în care practică diferite meserii pe cont propriu sau în asociații familiale. În ceea ce privește dotarea gospodăriei cu unelte pentru munca pământului situația s-a îmbunătățit simțitor între 1992 și 1998, proporția celor care au declarat că au în proprietate astfel de unelte crescând de la 11,4% la 36,8%. Alături de acestea doar alte 2-3% gospodării menționează însă diverse mașini și utilaje utilizate în munca pământului sau drept mijloace de transport (tractor, grapă, autocamion sau mașină de teren, gater etc.).

Dotarea slabă a gospodăriilor și proprietatea puțin extinsă asupra pământului (62.8% nu au în proprietate o suprafață de teren) indică faptul că munca pământului nu constituie o sursă de venit de bază a gospodăriilor. Pentru 5% dintre gospodării însă veniturile din munca pământului au constituit cea mai importantă sursă de venit de-a lungul anului trecut. Majoritatea celor care au astfel de venituri se regăsește în rândul celor mai săraci 20%, segment pe care se aglomerează și gospodăriile al căror buget se construiește pe veniturile din activitatea de zilier, activitate constând în mare parte în ajutorul dat la muncile agricole.

Caracteristicile socio-economice ale gospodăriilor variază diferit odată cu creșterea veniturilor: dimensiunea familiei și numărul copiilor minori în întreținere (persoane sub 14 ani inclusiv) descresc, în timp ce vârsta medie a gospodăriei și capitalul educațional cresc. Se poate spune că cele mai numeroase și în același timp cele mai "tinere" familii, cu cei mai mulți copii minori în întreținere și cel mai redus nivel de școlarizare se regăsesc printre gospodăriile cele mai sărace.

Indicatorul educației are o creștere constantă cu creșterea venitului, atingând valorile maxime în aceleași grupe în care veniturile salariale își fac sensibil prezența în bugetul gospodăriei. Prin urmare, creșterea nivelului de instruire aduce cu sine creșterea veniturilor permanente prin faptul că facilitează intrarea indivizilor pe piața formală a muncii.

Dificultățile materiale cu care se confruntă majoritatea gospodăriilor romi sunt confirmate și de destinația pe care ar primi-o un venit suplimentar: cumpărarea /repararea locuinței (30% dintre gospodării), cumpărarea de alimente necesare familiei (20,7%) și asigurarea strictului necesar /haine /dotarea locuinței (15,4%). În număr egal sunt cei care declară că ar trăi mai bine și cei care s-ar orienta spre dezvoltarea unei afaceri sau spre economisire (câte 8,1% dintre gospodării). În urma lor se situează cei care ar da altora - săracilor sau copiilor /nepoților - 4,8%, ar cumpăra pământ /animale sau ar lua de mâncare pentru animale - 4,7%, s-ar preocupa de sănătate, ar merge în stațiuni și concedii sau ar face altceva - câte 2,8%, iar 2,5% dintre ei ar utiliza acești bani spre plata datoriilor sau a întreținerii.

Interesant de remarcat este evoluția în sensuri opuse a indicatorilor de venituri curente, susținute de estimările subiective, respectiv a celor privind averea acumulată. Deși indicatorii de venit reflectă o înrăutățire a situației gospodăriilor romi între 1992 și 1998, din perspectiva indicatorilor averii acumulate se poate spune că starea materială a romilor s-a îmbunătățit. Situația este explicabilă dacă este analizată în întreg contextul economiei românești al acestei perioade. Pe de-o parte creșterea ratei șomajului indică pierderea veniturilor salariale și, în timp, pierderea unei surse de venit la nivelul gospodăriei. Șomajul a afectat în mai mare măsură persoanele slab calificate profesional și cu nivel de educație scăzut ceea ce ne permite să presupunem că populația roma, care corespunde perfect acestei descrieri, a fost puternic afectată de restructurările din economie. Pe de altă parte, migrația masivă - în principal a populației de origine germană - a lăsat libere o parte a locuințelor rurale, care au fost ocupate de primii veniți, dotarea lor fiind peste media la populația de romi. Nu în ultimul rând produsele second-hand din străinătate au fost o bună ocazie de îmbunătățire a dotării locuinței.

1.7. Situația locuirii la populația de romi

Față de populația majoritară, populația de romi din România deține condiții de locuit mai proaste. În ceea ce privește numărul mediu de camere de locuit/locuință, a suprafeței medii a

camerei de locuit și suprafeței locuibilă/locuință, diferențele dintre populația de romi și populația României în ansamblu nu sunt semnificative. În schimb, diferența apare extrem de pregnant în ceea ce privește numărul mediu de persoane/locuință (aproape dublu la populația de romi), în condițiile în care suprafața locuibilă pe persoană este mai mică cu 33%, iar numărul mediu de persoane/cameră este de două ori mai mare la populația de romi. Aproximativ 80% din populația de romi are repartizată o suprafață medie pe persoană sub media națională de 11,9 m²/persoană, în timp ce la nivelul populației în ansamblu (inclusiv romii) doar 40% se află sub această medie. În 25,6% din gospodăriile de romi sunt în medie peste 3,01 persoane/cameră în timp ce procentul corespunzător la nivelul întregii populații este de 1,7%.

Gospodăriile de romi în care bărbatul din cuplul subiect (considerat drept cap de gospodărie) are până la 8 clase neterminate, înregistrează o densitate mai mare de persoane/camera de locuit decât gospodăriile în care bărbatul din cuplul subiect are mai mult de 8 clase (2,89 și respectiv 2,38 persoane/cameră). Factorii determinanți care contribuie independent la explicarea variației densității de locuire (persoane/cameră) la populația de romi, sunt mediul de rezidență, nivelul de școlarizare al bărbatului din cuplul subiect (sub/peste 8 clase), tipul comunitate (omogen/dispersat), numărul total de copii în gospodărie, Venitul lunar câștigat / persoană, vârsta medie a cuplului subiect.

Între 1992 și 1998 s-au produs unele mutații semnificative în ceea ce privește densitatea de locuire funcție de unele caracteristici socio-demografice. Gospodăriile în care capul de familie (bărbat) avea în 1998 o profesie modernă au înregistrat o ameliorare a densității de locuire comparativ cu 1992, cele conduse de un bărbat fără profesie s-au menținut la un nivel constant în timp ce gospodăriile conduse de un bărbat cu profesie tradițională sau în agricultură au înregistrat un declin semnificativ.

După tipul formei de proprietate, cei mai "înghesuiți" (peste 3,01 persoane/cameră) sunt cei care locuiesc, în general, cu chirie sau în casa unei rude. Mai puțin "înghesuiți" sunt cei care sunt proprietarii locuinței, îndeosebi cei ce locuiesc la bloc.

S-a constatat că dacă nivelul de bunăstare al gospodăriilor este mai mare, cu atât condițiile de locuit sunt mai bune în special sub aspectul densității de locuire. Gospodăriile cu venituri lunare scăzute pe membru de familie, au o densitate de persoane/cameră mai mare comparativ cu persoanele cu un venit mediu lunar mai mare.

Comparativ cu situația înregistrată în 1992, se pare că situația locuirii la populația de romi s-a îmbunătățit din punct de vedere al densității de locuire. Astfel, dacă în 1992 doar puțin peste 1/10 din romi înregistrau o densitate de până la un locuitor pe cameră, în 1998 aproape 2/10 dintre aceștia prezintă o asemenea densitate. Factorul economic este un determinant important al mărimii locuinței (sub aspectul numărului de camere): cu cât venitul pe persoană este mai mare cu atât locuința are mai multe camere. Cu alte cuvinte, multe gospodării de romi au locuințe puțin spațioase, nu atât datorită dezinteresului față de un confort spațial sporit, cât mai ales unor constrângeri obiective de natură economică/financiară. Este însă adevărat că și modul de viață al acestei populații poate fi asociat cu acest aspect.

Un aspect extrem de interesant îl constituie faptul că 24,5% din persoanele intervievate, care locuiesc în "casă la curte – proprietate", declară că nu au acte pentru terenul pe care e construită locuința în care locuiesc. Din cele 22 de gospodării care afirmă că locuința lor este construită pe pământul primăriei, 21 declară că nu dețin acte asupra pământului aferent construcției.

În ceea ce privește calitatea și confortul locuințelor romilor, doar puțin peste o treime au bucătărie propriu-zisă, doar o locuință din 5 este dotată cu baie, doar 2 din 10 locuințe au W.C. cu apă în casă, în timp ce una din 10 locuințe nu are deloc W.C.; doar 31,6% din locuințe sunt dotate cu instalație de apă curentă (de 1,8 ori mai puțin în comparație cu media de la nivel național). Aproximativ 10% mai puține gospodării ale romilor beneficiază de racord la rețeaua de energie electrică, în comparație cu media de la nivel național, și de

două ori mai puține gospodării de romi racordate la rețeaua de gaze naturale și la rețeaua de canalizare.

Auto-aprecierea calității locuinței la populația de romi arată că peste două cincimi dintre aceștia consideră că propria locuință este "proastă", iar alți 35,5% apreciază propria locuință ca fiind modestă.

Construirea unui indice de dotare cu utilități a semnalat încă o dată discrepanțe uriașe între populația de romi și populația în ansamblu. Media indicelui la populația de romi a fost de 0,326 în timp ce la populația în ansamblu valoarea corespunzătoare a fost de 0,619. Dacă doar 0,4% din populația României nu avea nici una din cele 8 utilități care alcătuiesc indicele, la populația de romi procentul este de 11,1%.

Corelația dintre indicele de dotare cu utilități a locuinței și venitul mediu lunar pe persoană relevă faptul că valori mai mari ale indicelui se regăsesc în decilele superioare de venit (îndeosebi decilele 9 și 10), în timp ce în decilele inferioare regăsim îndeosebi locuințe care dețin maximum 3 utilități.

Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată este, de asemenea, deficitară la populația de romi în comparație cu populația în ansamblu. Bunurile, mai frecvent, întâlnite la populația de romi cuprinsă în eșantion sunt aragazul și frigiderul precum și aparatură muzicală, în timp ce alte bunuri mai moderne (aspirator, mașină de spălat, congelator, autoturism) se regăsesc în dotarea gospodăriilor într-un număr substanțial mai redus.

Indicele de dotare cu bunuri de folosință îndelungată a locuinței la populația de romi reprezintă doar 21,8% din valoarea maximă a indicelui (dotare cu toate cele 7 bunuri luate în considerare), și este de 2,85 ori mai mică decât la nivelul populației în ansamblu.

Dacă luăm în considerare doar 4 bunuri de strictă necesitate (aragaz, frigider, mașină de spălat rufe și TV/ radio), bunuri considerate a fi necesare în orice gospodărie, constatăm că 3 gospodării de romi din 10 nu dețin nici unul din cele patru bunuri elementare, comparativ cu o gospodărie din 50 la nivelul întregii țări.

În ceea ce privește satisfacția față de dotarea cu bunuri de gospodărie, marea majoritate a populației de romi se declară 'nemulțumită' sau "foarte nemulțumită" (55,1%) și doar o pătrime se declară 'foarte mulțumiți' și 'mulțumiți' (24,7%) de dotarea propriei gospodării.

Concluzia principală privind locuința și dotarea ei este că populația de romi deține condiții de locuit mai proaste decât populația în ansamblu. Acest lucru se datorează în primul rând dificultăților economice cu care se confruntă această populație și lipsei de până acum a unor programe guvernamentale articulate de scoatere a lor din starea de sărăcie, și secundar datorită unor particularități ale modului lor de viață.

1.8. Migrație și intenție de migrație la populația de romi

Migrația și intenția de migrație internă a romilor, așa cum relevă datele analizate, au câteva caracteristici distincte față de cele ale restului populației. Deși, la nivelul volumului nu există diferențe statistic semnificative, acestea apar la nivelul destinației de migrație și la nivelul distanței. Ca amploare fenomenul studiat nu-i diferențiază semnificativ pe romi, de restul populației țării. Nu se poate afirma că romii sunt mai "predispuși" să migreze decât ceilalți cetățeni ai României și că sunt dispuși să readopte stilul de viață nomad în condițiile impuse de transformările prin care trece societatea românească. Diferențele care apar, alegerea ca punct de destinație a mediului rural și migrația sau intenția de migrație pe distanță scurtă, sunt determinate de tipul de resurse diferit de care dispune această populație. A migra în mediul urban presupune deținerea unor resurse umane (educație și pregătire profesională) mai mari decât cele necesare mediului rural. Așa că, atunci când romii decid să migreze, din cauza unor constrângeri materiale, cum ar fi calitatea locuirii slabă, densitatea locuirii crescută, și a insatisfacției ridicate (determinată probabil tot de constrângerile respective), se îndreaptă spre un mediu în care efortul de adaptare nu este

prea mare și oportunitățile de câștig sunt mai sigure. Putem concluziona că diferențele între migrația romilor și cea a restului populației nu se datorează practicării în trecut a unui anumit stil de viață nomad, ci tipului de resurse deținute de romi în comparație cu restul populației.

Migrația externă a romilor constituie un fenomen al cărui volum este foarte greu de apreciat. Plecarea romilor în afara granițelor țării după 1989 nu constituie o formă a mobilității teritoriale similară emigrării. Aceasta se situează undeva între nomadismul sezonier, specific romilor în trecut, și emigrarea definitivă. Plecarea în afara țării constituie o strategie adoptată de segmentul bogat în resurse al acestei populații, care a profitat de oportunitățile oferite de libertatea circulației oferită de schimbările produse după 1989.

1.9. Despre diferențe: între toleranță și prejudecăți

În anii tranziției prejudecățile populației majoritare față de romi au scăzut semnificativ. S-a trecut de la un consens în ceea ce privește atitudinea negativă față de această minoritate, la controversa socială. Se poate constata o scădere statistic semnificativă a acestor prejudecăți între 1993 și 1999. După un nivel crescut al prejudecăților față de această populație înregistrat în 1993 se constată un trend descrescător al atitudinilor negative față de romi. Dacă în 1993 - 72% dintre români nu ar fi dorit să vecine țigani, în 1999 doar 48% își mai doreau o vecinătate fără romi. Cei care aprobă aplicarea unui tratament diferențiat față de romi, în ceea ce privește accesul pe piața muncii, sunt cei cu un grad crescut de intoleranță față de "alteritate", cu un nivel scăzut de instruire și cei vârstnici.

Populația de romi nu se consideră discriminată în ceea ce privește tratamentul aplicat în instituțiile publice. Însă și în acest caz avem de-a face cu un model de controversă. Controversa este generată de diferențele mari existente în rândul acestei populații. Caracteristicile comunității în care trăiesc romi au o importanță foarte mare în aprecierea situației ca fiind de discriminare sau nediscriminare. Aici intervin factori precum tipul zonei rezidențiale compactă sau mixtă, prezența conflictelor între romi și populația majoritară, rezidența urbană sau rurală, integrarea în viața socială a comunității. Dintre factorii de ordin individuali luați în analiză doar vârsta persoanei induce diferențieri în ceea ce privește discriminarea percepută. Se poate concluziona că, în ciuda prejudecăților existente încă la nivelul populației majoritare, societatea românească se află pe cale creșterii toleranței etnice și a scăderii discriminării, cel puțin în ceea ce privește populația de romi.

1.10. Excluziunea socială a populației de romi din România

Pornind de la teoria privind excluziunea socială, un concept multidimensional care este nu doar "la modă" în Europa ci este și extrem de util pentru analize și pentru politicile sociale, am studiat tipurile de excluziune la populația de romi pe cele 4 componente ale conceptului: sistemul democratic și legal, sistemul pieței muncii, sistemul statului bunăstării și sistemul de relații interpersonale

Specificul excluziunii sociale la populația de romi din România, constă tocmai în existența unor surse de excluziune care la restul populației României și cu atât mai mult în străinătate nu există (sau sunt întâlnite extrem de rar) precum lipsa actelor de identitate care determină un lanț de alte forme de excluziune. Occidentalii numesc absența subiecților de pe piața muncii "factor cauzator sau predispozițional" al excluziunii sociale pentru că el determină reacții de excludere în lanț. La populația de romi din România există nu unul ci mai mulți factori cauzatori ai excluziunii sociale. Dacă analizăm natura lor constatăm că, exceptând prezența pe piața muncii care poate fi determinată de condițiile din comunitatea locală și din țară, factorii cauzatori au o determinare preponderent individuală și într-o oarecare măsură culturală (sau chiar comunitară în sensul comunității culturale), fiind vorba de autoexcluziune într-o bună măsură. Faptul că 3,1% dintre romi nu au nici un act de identitate exclude aproximativ 47.000 de persoane (din care jumătate copii) de la toate drepturile de cetățeni ai

statului român: de la educație și servicii sanitare gratuite, de la alocație pentru copii, ajutoare de urgență, alte drepturi de asistență socială și de asigurări sociale. Ei nu vor putea să fie alfabetizați, să lucreze legal sau să fie asigurați. Ei nu votează, nu pot să devină membrii ai unor organizații sau să fie aleși în funcții de conducere. Nu vor putea nici măcar să se căsătorească legal sau să le facă acte de identitate viitorilor copii. Desigur dezinteresul pentru demersuri formale, ignoranța, lipsa de educație pot fi cauze importante ale acestei situații dar nu trebuie să ignorăm cauzele de natură structurală precum dificultățile legale și materiale cu care s-ar confrunta persoanele fără acte dacă ar dori să-și rezolve această problemă.

În succesiunea de forme de excluziune socială a romilor, nefrecventarea școlii (niciodată) de către aproximativ 24% dintre cei de peste 10 ani care nu mai merg la școală este de asemenea generatoare de excluțiuni în lanț.

La fel de grav este și faptul că 84% dintre romii de peste 14 ani care au răspuns la întrebare (28% nu au răspuns) nu lucrează cu carte de muncă, ceea ce înseamnă nu doar lipsa unor venituri sigure ci, mai grav, lipsa asigurărilor de șomaj și de pensii pentru marea majoritate a romilor.

Este lesne să observăm dimensiunile uriașe pe care aceste tipuri primare, fundamentale de excluziune le au la populația de romi. Practic a vorbi despre sărăcie sau nivel de trai la indivizii care nu au situația actelor rezolvată (nu au certificat de naștere și/sau buletin de identitate) este gratuit; și inutil.

Pe lângă factorul principal care este de natură structurală, deși unora șansele le sunt diminuate de cauze care țin și de deciziile personale, de autoexcluziune (precum cele anterior amintite: lipsa actelor, nefrecventarea școlii) nu trebuie neglijată aici apartenența la anumite comunități locale și chiar apartenența la etnie care devin cu o bună probabilitate surse de excluziune socială. Pe fondul lipsei locurilor de muncă (și a celor cu carte de muncă în mod special) a face parte dintr-o comunitate săracă, fără locuri de muncă devine o sursă suplimentară de excluziune socială, șansele de a găsi o slujbă diminuându-se considerabil.

O situație de asemenea gravă o întâlnim la cei 21% dintre romi care locuiesc într-o casă pentru care nu au acte de proprietate, casă construită sau, (în cazuri mai rare) ocupată ilegal. Pe lângă problemele juridice pe care această problemă le ridică (este vorba de multe zeci de mii de gospodării de romi) riscul de excluziune socială este extrem de ridicat, practic sute de mii de persoane fiind în pericol de a-și pierde locuința dacă legea s-ar aplica în litera ei.

Este evident că analfabetismul este o sursă primară de excluziune extrem de semnificativă pentru populația de romi din România. Cei 39% analfabeți și semi-analfabeți au în primul rând șanse minime de participare pe piața muncii. Importanța pe care școala o are pentru copiii de romi este fundamentală. Educația este în multe cazuri, singurul mod prin care ei pot scăpa din cercul vicios al excluziunii sociale: sărăcie – nefrecventarea școlii – analfabetism – lipsa unei profesii și a salariului – sărăcie.

Măsurile cu probabilitate mare de a fi eficiente sunt stimulentele directe, așa cum este alocația de stat și/sau introducerea unei mese gratuite în școală (pentru toți copiii săraci, nu numai pentru cei de romi, așa cum este prevăzut și în Strategia Guvernului privind Populația de Romi). Ele ar putea atrage la școală mulți copii romi. S-ar putea introduce în zonele cu mulți romi un an pregătitor obligatoriu pentru copiii care nu cunosc bine limba sau au dificultăți de adaptare.

Excluși sau auto-excluși din sistemul pieței muncii, neacoperiți de sistemul de asigurări sociale, 75 % dintre capii de familie de romi consideră că ei și familiile lor ar fi îndreptățiți /ar trebui să primească ajutor social.

Dar efectele tipurilor de excluziune prezentate anterior se văd deja în diferența dintre

procentul celor care se consideră îndreptățiți și au hotărât să-și depună dosarul pentru a obține ajutorul social și cei care au depus efectiv dosarul de ajutor social. Practic, 14% dintre familiile de romi nu au reușit să-și depună dosarul pentru că "nu au avut actele corespunzătoare" (9%) sau nu au avut dosarul în regulă ("corespunzător" -5%).

Având în proporție de aproape 50% dosarul depus pentru a primi ajutor social și fiind aprobate dosarele de ajutor social pentru un sfert dintre familii, putem spune că populația de romi este în foarte mare măsură dependentă de sistemul de asistență socială, de Stat și de comunitatea locală.

Masa la cantina de ajutor social este o altă soluție extremă pentru cei săraci. 3,6% dintre capii de gospodărie declară că persoane din gospodăria lor mănâncă la cantina de ajutor social. Deși pare nesemnificativ ținând cont de numărul enorm de romi care trăiesc în sărăcie procentul este relativ important. El ar putea fi însă mult mai mare dacă în toate comunitățile ar exista cantine sociale și dacă toți cei îndreptățiți ar (putea) fi acceptați pentru a beneficia de această măsură de protecție.

Fiind prea vulnerabili pentru a rezista pe piața muncii, prea mulți pentru a putea fi protejați de un stat așa de lipsit de resurse, mulți dintre romi rămân cu singura alternativă posibilă pentru a-și satisface nevoile de bază: familia și comunitatea. Trecând de la partenerul de viață la întreaga rețea de suport comunitar a unui individ am încercat să vedem cum funcționează ea într-o situație extremă dar nu foarte rară la populația de romi: lipsa alimentelor, imposibilitatea de a-și satisface cu mijloace proprii această nevoie de bază, nevoia de hrană. Dacă rețeaua de rude și prieteni funcționează pentru jumătate dintre romi atunci când se află în nevoie ea funcționează ca o sursă de împrumut în majoritatea cazurilor și foarte rar ca o sursă de ajutor nerambursabil (3,4% dintre romi). Cât privește soluțiile extreme precum furtul, cerșitul (4,3%) sau căutatul în gunoi (1,5%) dar și soluția răbdatului de foame, (în total 11%) sunt dovada situației disperate a unei părți importante a populației de romi.

În România există o serie de grupuri sociale excluse și procese de excluziune evidente. Partea etniei romilor despre care am demonstrat că suferă procese grave de excluziune este doar unul dintre aceste segmente sociale dar este, probabil, cel mai grav afectat.

2. INDICATORI RELEVANȚI PRIVIND COMUNITĂȚILE DE ROMI DIN ROMÂNIA

Sunt urmărite dimensiunile:

- Autoidentificare etnică
- Dimensiunea gospodăriei
- Fertilitate
- Căsătorie
- Situația actelor de identitate
- Educație
- Meserii și ocupații
- Venituri
- Proprietatea asupra pământului și alte bunuri în proprietate
- Locuință

Datele sunt prezentate comparativ 1992-1998, în măsura în care indicatorii se regăsesc în ambele anchete. Comparații suplimentare au fost realizate pe următoarele categorii: urban versus rural, comunități compacte sau izolate versus comunități în care romii trăiesc dispersat, autoidentificare etnică cu roma versus autoidentificare etnică cu alte naționalități etnice.

La aceste date se adaugă și aspecte legate de sănătatea reproducerii, toleranță etnică și imagine mass-media preluate din alte cercetări.

AUTOIDENTIFICAREA ETNICĂ A CELOR INTERVIEVAȚI

Tabel 1

Apartenența etnică a celui care a răspuns la chestionar, 1992 (% din total respondenți)

	Total eșantion	Grup compact de romi	Romi dispersați	Urban	Rural
Romi	78,67	80,92	74,29	77,63	79,35
cu precizarea neamului de apartenență	43,58	46,66	37,82	46,88	41,44
fără precizarea neamului de apartenență	35,09	34,26	36,47	30,75	37,91
Altă etnie decât roma	17,36	15,55	22,65	18,17	16,83
Non-răspuns	3,97	3,53	3,06	4,19	3,82
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Tabel 2

**Apartenența etnică a celui care a răspuns la chestionar, 1998
(% din total respondenți)**

	Total eșantion	Grup compact de romi	Romi dispersați	Urban	Rural
Romi	60,68	67,13	58,14	55,91	63,96
cu precizarea neamului de apartenență	19,04	21,84	17,93	18,08	19,69
fără precizarea neamului de apartenență	41,64	45,29	40,21	37,83	44,26
Altă etnie decât roma	38,87	32,87	41,23	43,25	35,85
Non-răspuns	0,45	0,00	0,63	0,83	0,19
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

DIMENSIUNEA GOSPODĂRIEI

Tabel 3

Mărimea medie a gospodăriei (număr de indivizi/gospodărie), 1992 și 1998

	Total eșantion	Autoidentificați romi	Autoidentificați altă etnie	Grup compact de romi	Romi dispersați	Urban	Rural
Ancheta 1992	6,67	6,84	5,92	6,79	6,19	6,66	6,68
Ancheta 1998	5,55	5,78	5,20	5,67	5,52	5,52	5,57

FERTILITATE

Tabel 4

Numărul mediu de copii născuți de-a lungul vieții, după categoria de vârstă a femeilor, 1992

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	1,62	1,08	1,91	1,62	1,64	1,64	1,51
20-24 ani	2,60	2,38	2,75	2,66	2,46	2,64	2,36
25-29 ani	3,55	3,49	3,60	3,71	3,35	3,53	3,63
30-34 ani	4,77	4,80	4,74	4,85	4,09	4,81	4,08
35-39 ani	5,03	4,69	5,25	5,32	4,39	5,18	4,59
40-44 ani	4,77	4,73	4,81	4,93	4,85	4,97	3,89

Notă: Femeile incluse în ancheta din 1992 și, în consecință în această analiză sunt femeii căsătorite – cu sau fără acte.

Tabel 5

Numărul mediu de copii născuți de-a lungul vieții, după categoria de vârstă a femeilor, 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	0,25	0,19	0,29	0,44	0,17	0,28	0,17
20-24 ani	0,99	0,80	1,14	1,23	0,89	1,10	0,80
25-29 ani	1,97	1,81	2,10	2,36	1,84	2,07	1,81
30-34 ani	3,09	3,03	3,14	3,64	2,79	3,57	2,27
35-39 ani	4,03	3,96	4,08	4,45	3,91	4,37	3,44
40-44 ani	4,39	4,00	4,75	4,93	4,17	4,66	3,98

Notă: În ancheta din 1998 și în această analiză au fost incluse atât femei căsătorite – cu sau fără acte – cât și femei necăsătorite

Tabel 6

Numărul mediu de copii născuți de-a lungul vieții de către femeile căsătorite, după categoria de vârstă a femeilor, 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	0,72	0,57	0,82	1,07	0,55	0,73	0,68
20-24 ani	1,38	1,29	1,44	1,48	1,34	1,43	1,28
25-29 ani	2,18	2,00	2,32	2,52	2,07	2,24	2,08
30-34 ani	3,31	3,31	3,32	3,72	3,09	3,69	2,62
35-39 ani	4,27	4,18	4,33	4,98	4,08	4,56	3,73
40-44 ani	4,41	4,03	4,75	4,96	4,17	4,69	4,00

Tabel 7

Vârsta la prima naștere, 1992 și 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
Ancheta 1992	18,62	18,73	18,54	18,62	18,67	18,44	19,41
Ancheta 1998	19,26	19,43	19,15	18,70	19,47	18,83	19,96

Tabel 8

Ponderea femeilor care nu-și mai doresc copii, după categoria de vârstă, 1992

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
18-19 ani	55,5	22,4	75,9	62,1	38,7	59,4	43,8
20-24 ani	57,2	48,5	63,6	56,7	60,8	55,5	55,8
25-29 ani	61,8	62,6	61,2	58,8	63,8	59,3	72,0
30-34 ani	68,2	66,0	70,1	70,3	58,8	69,1	59,5
35-39 ani	75,4	72,9	77,1	75,4	78,2	76,3	85,6
40-44 ani	77,7	74,5	80,1	74,4	92,3	77,8	97,0
18-44 ani	68,4	64,4	71,3	67,5	71,9	68,3	71,9

Tabel 9

Ponderea femeilor care nu-și mai doresc copii, după categoria de vârstă, 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentifi-care Roma	Altă identificare etnică
18-19 ani	60,0	50,0	62,5	49,3	71,4	50,0	75,0
20-24 ani	70,2	72,2	69,0	72,7	68,8	80,0	52,9
25-29 ani	79,3	74,4	83,3	87,0	77,6	80,8	77,1
30-34 ani	83,8	84,8	82,9	86,7	83,3	90,2	74,1
35-39 ani	94,4	95,8	92,9	85,0	98,4	92,2	97,4
40-44 ani	93,2	97,2	89,2	84,2	100,0	93,5	92,6
18-44 ani	84,8	86,4	83,4	82,2	86,8	86,7	81,9

CĂSĂTORIE

Tabel 10

Vârsta medie la prima căsătorie

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentifi- ficare Roma	Altă identificare etnică
Ancheta 1992	17,07	17,12	17,05	17,07	17,11	16,90	17,79
Ancheta 1998	17,96	18,36	17,69	17,54	18,10	17,55	18,64

Tabel 11

Ponderea căsătoriilor fără acte în total căsătorii, după categoria de vârstă a soției, 1992

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentifi- care Roma	Altă identificare etnică
18-19 ani	78,2	71,1	82,2	77,8	78,5	75,0	87,5
20-24 ani	54,0	49,7	57,3	54,7	49,4	59,8	34,1
25-29 ani	43,9	39,9	46,9	49,7	31,8	50,3	10,9
30-34 ani	44,6	44,6	44,7	46,1	41,8	47,1	35,5
35-39 ani	43,1	42,0	43,8	45,6	37,3	46,0	28,2
40-44 ani	45,8	39,1	50,9	43,6	49,0	46,9	26,5

Tabel 12

Ponderea căsătoriilor fără acte în total căsătorii, după categoria de vârstă a soției, 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentifi- care Roma	Altă identificare etnică
18-19 ani	75,7	72,3	78,3	75,0	76,0	81,0	60,7
20-24 ani	53,2	51,0	54,8	58,1	50,5	62,9	36,2
25-29 ani	42,8	41,9	43,4	40,2	44,5	47,1	35,2
30-34 ani	36,2	29,5	40,5	42,0	33,7	38,0	32,9
35-39 ani	31,6	24,7	36,7	41,5	27,8	36,1	23,3
40-44 ani	23,8	15,9	31,0	29,4	20,1	27,5	18,5

SITUAȚIA ACTELOR DE IDENTITATE

Tabel 13

Ponderea persoanelor cu și fără acte de identitate, 1998

Tipul de act	Au...	Nu au...	Non-răspuns
Certificat de naștere (pentru toți membrii gospodăriei)	91,8%	4,7%	3,5%
Buletin de identitate (pentru cei în vârstă de peste 14 ani în momentul studiului)	91,9%	3%	5,2%
Pașaport (pentru cei în vârstă de peste 14 ani în momentul studiului)	13,6%	81,2%	5,2%

EDUCAȚIE

Tabel 14

Ponderea bărbaților care nu știu să citească, 1992

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	63,0	25,0	83,3	48,4	93,3	64,3	66,7
20-24 ani	36,8	19,2	48,6	37,9	31,3	44,1	10,4
25-29 ani	18,9	10,2	25,8	25,2	4,0	12,4	35,5
30-34 ani	17,4	11,3	21,8	20,1	9,2	20,2	7,1
35-39 ani	20,5	13,0	27,3	27,4	4,2	20,7	18,5
40-44 ani	20,2	10,9	25,2	26,0	10,5	21,8	8,6
45-49 ani	14,1	15,5	13,4	19,0	0,8	14,5	0,0
50-54 ani	24,4	34,7	18,6	29,0	12,0	26,9	5,6
55-59 ani	42,4	27,3	50,5	47,6	32,7	47,2	23,8
60 și peste	34,5	32,7	35,3	37,4	15,7	36,4	28,9
Total	23,8	16,5	28,5	28,3	12,1	25,1	17,0

Tabel 15

Ponderea femeilor care nu știu să citească, 1992

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentificare Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	53,9	20,9	71,5	57,2	46,6	62,2	20,0
20-24 ani	37,6	24,4	47,2	41,4	26,4	37,7	33,3
25-29 ani	32,5	26,2	37,2	38,1	21,4	35,2	25,8
30-34 ani	37,3	25,6	47,0	43,5	19,1	40,6	28,9
35-39 ani	43,1	32,2	50,3	50,0	28,0	45,6	29,5
40-44 ani	34,1	25,4	40,4	37,4	30,4	35,5	37,3
45-49 ani	35,8	32,0	37,2	42,5	27,0	39,7	18,1
50-54 ani	45,5	28,1	53,1	48,5	34,4	48,9	28,5
55-59 ani	67,3	75,7	62,6	75,2	46,9	66,8	65,3
60 și peste	68,4	74,6	64,7	71,0	58,9	72,8	56,6
Total	42,4	33,2	48,3	47,8	30,3	44,7	35,0

Tabel 16

Ponderea bărbaților care nu știu să citească, 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentifi-care Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	27,6	21,1	31,9	43,3	19,9	33,0	16,9
20-24 ani	18,9	12,7	24,1	31,0	14,2	22,4	13,5
25-29 ani	12,3	8,8	14,8	23,1	9,1	16,0	6,0
30-34 ani	12,6	11,2	13,5	14,5	11,0	16,8	6,1
35-39 ani	13,6	5,7	18,1	21,8	10,3	17,1	5,7
40-44 ani	13,3	5,1	19,7	17,9	11,6	15,3	10,9
45-49 ani	9,6	10,1	9,2	17,8	6,6	11,7	6,5
50-54 ani	20,3	17,5	22,9	32,1	16,8	27,8	11,5
55-59 ani	13,0	9,4	14,7	16,0	12,5	17,2	7,1
60 și peste	29,8	18,7	35,7	31,5	28,3	40,2	17,8
Total	18,0	12,6	21,8	27,7	14,2	22,5	11,0

Tabel 17

Ponderea femeilor care nu știu să citească, 1998

	Total eșantion	Urban	Rural	Comunități compacte	Comunități dispersate	Autoidentifi-care Roma	Altă identificare etnică
15-19 ani	26,5	25,2	27,4	31,6	24,7	32,7	14,5
20-24 ani	20,1	16,5	23,1	33,1	15,8	23,7	14,4
25-29 ani	21,1	13,5	27,0	29,0	18,4	26,6	12,1
30-34 ani	22,5	15,9	27,2	23,8	21,7	30,1	9,1
35-39 ani	22,9	20,7	24,7	34,3	18,8	31,0	9,0
40-44 ani	19,2	13,2	24,8	31,6	14,7	23,3	13,3
45-49 ani	24,2	21,3	26,5	30,9	21,7	31,5	16,0
50-54 ani	32,8	30,6	34,1	40,6	29,8	41,5	18,4
55-59 ani	43,0	27,8	50,7	52,0	41,6	56,5	24,4
60 și peste	58,6	43,8	66,5	72,1	53,3	73,9	40,0
Total	27,6	21,4	32,1	36,2	24,5	34,3	17,0

Tabel 18

Situația preșcolară a copiilor de 3-7 ani, 1998

Sunt înscriși	17,2%
Nu sunt înscriși	65,1%
Non-răspuns, Nu știu	17,7%

Tabel 19

Situația școlară a copiilor cu vârsta între 7-18 ani, 1998

Înscriși	53,4%
Au întrerupt	15,3%
Nu au fost înscriși niciodată	16,9%
Non-răspuns, Nu știu	14,4%

Tabel 20

Ultima formă de învățământ absolvită pentru cei peste 10 ani care nu mai merg la școală, 1998

Nici o clasă	22,1%	Școală profesională terminată	6,7%
4 clase neterminate	8,4%	Liceu neterminat	5,9%
4 clase terminate	14,2%	Liceu terminat	4,1%
8 clase neterminate	12,2%	Școală postliceală	0,6%
8 clase terminate	17,1%	Facultate	0,3%
Școală profesională neterminată	1,9%	Non-răspuns	6,5%

CONSUM MASS-MEDIA

Tabel 21

Frecvența cu care oamenii urmăresc principalele canale media, 1998

	Des	Uneori	Niciodată	Non-răspuns
Ascultați radio-ul	16,7%	31,6%	44,5%	7,2%
Citiți ziare, reviste	7,4%	29,2%	55,6%	7,8%
Vă uitați la televizor	34,7%	27,6%	31,8%	5,9%

PROFESII ²I OCUPAȚII

Tabel 22

Ponderea tipurilor de profesii în total populație peste 16 ani

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Profesii moderne	15,75 %	37,7 %
Profesii tradiționale	7,14 %	10,3 %
Nici o profesie	77,1 %	52 %

Notă: În 1998 precizia întrebării referitoare la calificare a fost mult mai mare fapt care determină o schimbare semnificativă în ceea ce privește calificările de tip modern și lipsa calificării. O altă explicație ține de nevoia romilor de a desfășura activității aducătoare de venituri mai sigure în intervalul scurs din 1992 până în 1998.

Tabel 23

Ponderea tipurilor de profesii pe generații, 1992

	Bunici	Părinți	Cuplu de referință
Profesii moderne	3,3 %	11,7 %	18,07 %
Profesii tradiționale	14,0 %	5,8 %	5,86 %
Nici o profesie	82,7 %	82,5 %	76,07 %

Tabel 24

Ponderea tipurilor de profesii pe generații, 1998

	Bunici	Părinți	Cuplu de referință
Profesii moderne	33,3 %	35,9 %	40,14 %
Profesii tradiționale	8,3 %	7,9 %	11,49 %
Nici o profesie	58,4 %	56,2 %	48,37 %

Tabel 25

Statutul ocupațional al populației de peste 16 ani, 1992 și 1998

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Salariați	23,4 %	12,9 %
Patroni	0,8 %	0,5 %
Activități pe cont propriu	22,1 %	33,6 %
Pensionari	5,3 %	7,1 %
Fără lucru	46,8 %	40,7 %
La școală	0,5 %	2,5 %
	În închisoare 1,1 %	Altă situație 2,7 %

Tabel 26

Gradul de calificare al salariaților

Ancheta 1992		Ancheta 1998	
Muncitori necalificați	60,4 %	Muncitori necalificați	45 %
Muncitori calificați	37,8 %	Muncitori calificați	51,4 %
Cadre medii și superioare	1,8 %	Funcționar, maistru, ocupații cu studii superioare	3,6 %

Tabel 27

Structura populației ocupate după statutul profesional, 1998

Salariat	27,5 %
Patron	0,8 %
Lucrător pe cont propriu, din care:	71,7 %
Comercianți	10,1 %
Practică meserii tradiționale	6,4 %
Agricultori	12 %
Lucratori ocazionali în străinătate	1,5 %
Zilieri	41,7 %

VENITURI

Tabel 28

Surse de venit, în bani sau produse, obținute în cadrul gospodăriei în cursul anului anterior, 1997, ancheta 1998

Tipul de venit în bani sau produse	Gospodăria obține acest tip de venit	Gospodăria nu obține acest tip de venit	Non-răspuns
Venituri din activitatea de zilier	50,9%	36,4%	12,8%
Venituri din munca pământului propriu sau luat în parte	16,4%	70,8%	12,8%
Venituri din comerț	7,9%	79,3%	12,8%
Venituri din activitatea de liber profesionist sau alte venituri din munca pe cont propriu (inclusiv meserii tradiționale)	22,4%	64,8%	12,8%
Venituri din afaceri	2,1%	85,1%	12,8%
Venituri din muncă în străinătate	4%	83,3%	12,8%
Venituri din vânzări de proprietăți (animale, terenuri, acțiuni)	1,7%	85,5%	12,8%
Venituri din ajutor de la rude, prieteni, alte persoane	10,5%	76,7%	12,8%
Venituri din cerșit	4,8%	82,4%	12,8%
Venituri din jocuri (de noroc sau alt fel de jocuri)	0,6%	86,7%	12,8%
Venituri din împrumuturi în bani, dați cu dobândă (camătă)	1,7%	85,5%	12,8%

Venituri din închirieri (mașini, terenuri, case, alte bunuri mobile)	0,1%	87,2%	12,8%
Venituri în bani din ajutorul social	1,6%	85,6%	12,8%
Venituri din gospodărie/produse animale	2,1%	85,1%	12,8%
Venituri în bani sau produse din lucrul ocazional la patron	0,6%	86,7%	12,8%
Venituri din alte activități decât cele menționate	21,5%	65,8%	12,8%

Tabel 29

Cea mai importantă sursă de venit a gospodăriei în anul 1997, ancheta 1998

Salariu	21,3%
Activitatea de zilier	18,1%
Pensia	14,8%
Alocațiile	12,8%
Ajutorul social	4,1%
Munca pământului propriu sau luat în parte	4%
Mic comerț (vânzare porci, sticle)	3,8%
Activitatea de liber profesionist sau alte venituri din munca pe cont propriu (inclusiv meserii tradiționale)	3%
Munca în străinătate	1,4%
Ajutor de șomaj	1,4%
Venituri din afaceri	1%
Ajutor de la rude, prieteni, alte persoane	1%
Camătă, dobândă	1%
Produse din gospodărie, produse animale	0,5%
Cerșit	0,5%
Câștig ocazional	0,4%
Salarii restructurare	0,1%
Jocuri de noroc	0,1%
Non-răspuns	5,2%

Tabel 30

Venituri din activități pe cont propriu și venituri sub formă de bunuri și servicii pentru munca depusă, în luna anterioară anchetei, 1998

Gospodării care au obținut venituri din activități pe cont propriu	35,7%
Gospodării care au obținut venituri sub formă de bunuri și servicii pentru munca depusă (alimente, transport, îmbrăcăminte-încălțăminte, chirie)	11,9%

Tabel 31

Aprecierea subiectivă asupra veniturilor gospodăriei, 1992 și 1998

Ancheta 1992 - "Gândindu-vă la veniturile totale ale familiei puteți spune că vă ajung sau nu?"		Ancheta 1998 - "Dacă vă gândiți la veniturile totale ale familiei ce puteți spune?"	
Nu ne ajung nici pentru a putea trăi	40,9%	O ducem foarte greu	68,0%
Ne ajung doar să supraviețuim, fără a putea să cumpărăm ceva mai bun sau să strângem ceva bani	44,8%	De abia avem pentru strictul necesar	18,2%
Reușim să strângem ceva bani sau să cumpărăm câte ceva mai bun, dar cu economii și sacrificii	9,1%	Reușim să ne descurcăm, dar încă ne lipsesc multe	10,9%
Ne ajung destul de bine pentru ceea ce avem nevoie	3,0%	Ne descurcăm destul de bine	2,1%
		În general avem tot ce ne trebuie	0,6%
Non-răspuns	2,2%	Non-răspuns	0,3%

SITUAȚIA PROPRIETĂȚII ASUPRA PĂMÂNTULUI

Tabel 32

Ponderea gospodăriilor care au pământ, 1992 (%)

	Total	Urban	Rural	Comunități compacte din rural	Comunități dispersate din rural	Autoidentificare Roma, din rural	Identificare altă etnie, din rural
DA	15,4	3,3	23,2	21,5	28,9	15,5	59,2
NU	84,0	96,5	75,8	78,3	71,1	84,4	40,8
Non Răspuns	0,6	0,1	0,9	0,2	0,0	0,2	0,0
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 33

Ponderea gospodăriilor cu grădină, 1998 (%)

	Total	Urban	Rural	Comunități compacte din rural	Comunități dispersate din rural	Autoidentificare Roma, din rural	Identificare altă etnie, din rural
DA	31,4	16,8	41,4	28,2	51,5	40,4	43,2
NU	63,6	78,7	53,3	66,2	43,3	55,6	49,1
Non Răspuns	5,0	4,5	5,4	5,6	5,2	4,0	7,7
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 34

Ponderea gospodăriilor cu teren agricol, 1998 (%)

	Total	Urban	Rural	Comunități compacte din rural	Comunități dispersate din rural	Autoidentificare Roma, din rural	Identificare altă etnie, din rural
DA	15,5	3,3	23,8	17,0	28,9	21,1	28,6
NU	72,7	85,1	64,2	71,5	58,9	67,0	59,4
Non Răspuns	11,8	11,5	12,0	11,4	12,2	12,0	11,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

ALTE BUNURI ÎN PROPRIETATE

Tabel 35

Ponderea gospodăriilor care au în proprietate...

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Ateliere	4,4%	2,6%
Unelte și mașini agricole		
Unelte manuale	Neincluse în chestionar	37,3%
Accesorii agricole (plug, grapă)		0,3%
Tractor		0,2%
Circular		0,1%
Mijloace transport		
Căruță	16,1%	9,6%
Mașină	7,9%	5,5%
Mașină de teren	Neincluse în chestionar	0,2%
Motocicletă	0,8%	Neincluse în chestionar
Autocamion	2,1%	0,1%

Tabel 36

Dotarea gospodăriilor cu bunuri de folosință îndelungată, 1992 și 1998 (%)

Bunuri	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Aragaz	31,2%	42,1%
Frigider	18,1%	26,1%
Congelator	3,7%	2,8%
Mașină de spălat	14,3%	12,0%
Aspirator	13,3%	5,2%
TV alb negru	28,5%	37,5%
TV color	13,9%	19,0%
Radio	25,3%	31,9%
Casetofon/Magnetofon/Pick-up	35,5%	-
Casetofon/magnetofon/pick-up/CD	-	21,8%
Telefon	Neinclus în chestionar	10,4%

LOCUIREA

Tabel 37

Tipul de locuință, 1992 și 1998

Ancheta 1992	Ancheta 1998
78,7% Locuință proprietate	74% Locuință proprietate, din care:
	63,1% Casă la curte proprietate
	10,9% Locuință la bloc, proprietate personală
17,2% Locuință cu chirie de la stat	8,7% Locuință la bloc cu chirie la stat
1,7% Locuință cu chirie la particular	6,6% Casă la curte cu chirie
	1% Locuință la bloc cu chirie la particular
	3,2% Locuință proprietatea unei rude (mamă, bunică ...)
	1,3% Nu are acte/casă construită pe pământul primăriei
	0,8% Baracă, bordei, o singură cameră
	0,2% Casă naționalizată
	0,2% Locuință moștenită
	0,2% Uscătoria blocului/la bloc clandestin
	0,1% Locuință părăsită
	0,1% Improvizație, ocupată abuziv
	0,1% Locuință de serviciu
0,6% Cort	
1,7% Non-răspuns	3,5% Non-răspuns

Tabel 38

Mărimea medie a locuinței și densitatea de locuire, 1992 și 1998

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Număr de camere pe gospodărie	2,68	2,51
Număr de persoane pe cameră	2,53	2,23
Suprafața locuită pe persoană (m2)	Neinclus în chestionar	6,15

Notă: în numărul de camere sunt incluse și bucătăriile dormitor

Tabel 39

Dotarea locuinței cu electricitate, apă curentă și baie, 1992 și 1998

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
% gospodării conectate la rețeaua electrică	87,8%	86,9%
% gospodării cu baie	17,2%	20,8%
Alimentarea locuinței cu apă (% gospodării)		
gospodării cu apă curentă	29,0%	23,0% (în casă) + 7,4% (în curte)
folosesc fântâna/cișmeaua publică	Nu au fost incluse în chestionar	42,5%
au fântână proprie în curte		22,8%
folosesc apa din pârâu		1,3%
folosesc sursele de apă ale vecinilor		0,7%

Tabel 40

Aprecierea asupra locuinței, 1992 și 1998

	Ancheta 1992	Ancheta 1998
Bună	26,1%	20,5%
Modestă	38,6%	35,2%
Proastă	34,9%	43,3%
Non-răspuns	0,3%	1,0%

MIGRAȚIE

Tabelul 41

Intenția de migrație la romilor comparativ cu restul populației în 1998

Intenționați să vă mutați în altă localitate ...?	Cercetarea asupra populației de romi	Barometrul resurselor umane¹
DA	7,8%	7,3%
NU	90,6%	86,3%
NON RĂSPUNS	1,5%	6,4%

¹ Datele sunt preluate din cercetarea "Barometrul resurselor umane", realizată de CURS la cererea Fundației pentru o Societate Deschisă, iunie 1998, pe un eșantion de 1212, reprezentativ pentru populația de peste 18 ani a României. Orizontul de timp la care se referea întrebarea, precum și referentul, în cele două cercetări au fost diferite. În cercetarea referitoare la populația de romi întrebarea se referea la intenția de migrație pentru următorii 1-2 ani, întrebarea vizând intenția de migrație a întregii familii. În "Barometrul ..." întrebarea se referea la următorii 5 ani, fiind chestionată intenția de migrație doar a respondentului. Deși există aceste diferențe de formulare a întrebării, răspunsurile pot fi totuși comparate, cu rezervele de rigoare, deoarece, migrația unui adult căsătorit va antrena după sine, în cele mai multe cazuri și migrația nucleului de familie din care face parte. Este greu de presupus că un adult, membru al unei familii nucleare va migra singur, fără membrii familiei sale nucleare (soție, copii minori). În ceea ce privește orizontul de timp vizat de întrebare, existența acestei diferențe justifică probabil numărul mai mare de nonrăspunsuri care apare în cazul răspunsurilor de la "Barometrul ...", în care întrebarea vizează un orizont de timp mai lung.

Tabelul 42

Intenția de migrație în funcție de mediul rezidențial de plecare și de sosire² în 1998

Mediul de plecare - mediul de sosire	Cercetarea asupra populației de romi	Barometrul resurselor umane
urban -- urban	7,7%	42,3%
urban - rural	8,8%	16,9%
rural-urban	29,7%	35,2%
rural - rural	53,8%	5,6%

Tabelul 43

Intenția de migrație în funcție de distanța de deplasare (în interiorul sau în afara județului de domiciliu³)

Unde ați vrea să vă mutați?	Cercetarea asupra populației de romi	Barometrul resurselor umane
Același județ la sat	7,7%	42,3%
Același județ la oraș	8,8%	16,9%
Alt județ la sat	29,7%	35,2%
Alt județ la oraș	53,8%	5,6%
Nu știu	31,6%	
În altă țară		18,4%

Tabel 44

Sosirea în localitate în ultimii 5 ani în 1998

Familia locuiește în această localitate de mai puțin de 5 ani?	Cercetare asupra populației de romi
DA	5,8%
NU	90,1%
NON RĂSPUNS	4,1%

Tabelul 45

Migrația anterioară în funcție de mediul rezidențial de plecare și de sosire⁴ în 1998

Mediul de plecare - mediul de sosire	Cercetarea asupra populației de romi
urban -- urban	6,3%
urban - rural	13,5%
rural-urban	31,2%
rural - rural	49%

² Cifrele din tabel reprezintă procente din totalul celor care intenționează să migreze și indică o destinație

³ Cifrele din tabel reprezintă procente din totalul celor care intenționează să migreze și indică o destinație

⁴ Cifrele din tabel reprezintă procente din totalul celor care declară că au sosit în localitate în ultimii 5 ani.

SĂNĂTATEA REPRODUCERII

Tabel 46

Ratele mortalității infantile și juvenile (decese copii între 1-4 ani la 1000 născuți vii) după apartenența etnică. Copii născuți între iulie 1994 și iunie 1999

	Mortalitate infantilă			Mortalitatea juvenilă	Total (0-4 ani)
	Total	Neonatală	Postneonatală	1-4 ani	
Română	27,1	18,5	8,6	1,1	28,2
Rroma	72,8	34,7	38,1	7,7	80,0

Sursa datelor: Florina Șerbănescu și alții (2001)– "Studiul sănătatea reproducerii – România 1999 – Raport final", CDC, ARSPMS, pag. 118.

Tabel 47

Utilizarea curentă a metodelor moderne și tradiționale de contracepție după apartenența etnică, în rândul femeilor din grupa de vârstă 15-44 ani, aflate în cuplu

	Orice metodă	Metode moderne	Metode tradiționale
Română	64,8	30,3	34,5
Roma	45,3	16,3	29,0

Sursa datelor: Florina Șerbănescu și alții (2001)– "Studiul sănătatea reproducerii – România 1999 – Raport final", CDC, ARSPMS, pag. 146.

Tabel 48

Proporția femeilor care au avut cel puțin un avort și distribuția procentuală a numărului de avorturi de-a lungul vieții, în rândul femeilor care au avut cel puțin un avort, după apartenența etnică

	Proporția celor care au avut cel puțin un avort	Numărul de avorturi în rândul femeilor care au avut cel puțin un avort					
		1	2	3	4-5	6	Total
Română	35,7	36,7	23,7	17,3	11,5	10,8	100
Roma	41,9	29,6	15,5	17,9	21,1	15,9	100

Sursa datelor: Florina Șerbănescu și alții (2001)– "Studiul sănătatea reproducerii – România 1999 – Raport final", CDC, ARSPMS, Anexa A/11.

PREJUDECĂȚI ȘI RELAȚII INTER-ETNICE

Tabelul 49

Dinamica prejudecăților⁵ față de romi 1993 - 19996

%	1993	1997	1999
Nu ar dori să aibă vecini țigani	71,8	59,7	48,5

Tabelul 50

Înșușirile caracteristice romilor cel mai frecvent menționate de către populația majoritară

Lista din fața dvs. enumeră câteva însușiri. Vă rugăm să alegeți trei dintre acesta care i-ar putea caracteriza cel mai bine pe romii din România ⁷	Procent
Murdari	50%
Înapoiți	19%
Dezbițați	20%
Uniți	10%
Hoți	50%
Ipocriți	10%
Delăsători	11%
leneși	39%

Sursa datelor: *Barometrul relațiilor interetnice – realizate de Metro Media Transilvania pentru Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, Noiembrie 2001, pag. 11.*

Tabelul 51

Stereotipuri promovate de presa scrisă (monitorizare în perioada 23.09-23.10 2001)

Stereotipuri:	%
Țigani săraci	35,08
Tradiții, obiceiuri	26,31
Țigani infractori	20,17
Mafia țigănească	6,14

Sursa datelor: *Academia Cațavencu – Raport de monitorizare – imaginea etniei Roma în presa Românească 23 septembrie – 23 octombrie 2001*

⁵ Datele provin din cercetările *Valori ale Lumii 1993*, *Valori ale lumii 1997* și *Valori ale Europeanilor 1999*. **Valori - 1993** - realizată în 1993 de Institutul de Cercetare a Calității Vieții pe un eșantion de 1103 persoane, în vârstă de peste 18 ani, eșantion pe cote, coordonator prof. univ. dr. Cătălin Zamfir. **Valori 1997** - realizată Institutul de Cercetare a Calității Vieții în colaborare cu Catedra de Sociologie a Universității București, cercetare finanțată de CNCSU și coordonată de prof. univ. dr. Dumitru Sandu. Eșantionul probabilist, multistadial, cuprinde 1000 de persoane, în vârstă de peste 18 ani, fiind reprezentativ pentru populația cu drept de vot a României. Cercetarea a fost realizată în noiembrie 1997. **Valori 1999** - realizată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții în colaborare cu European Values Study Group și cu Catedra de Sociologie a Universității București, coordonatori Mălina Voicu și Lucian Pop. Cercetarea a fost realizată în perioada iulie 1999, cu sprijin financiar din partea CNCSU și a European Values Study Group. Eșantionul probabilist, multistadial cuprinde 1146 de persoane, în vârstă de peste 18 ani, fiind reprezentativ pentru populația cu drept de vot a României.

⁶ În cele trei cercetări a fost folosit exact același item: subiecții au fost rugați să aleagă dintr-o listă de grupuri pe cele ai căror membri nu i-ar dori drept vecini. Grupurile cuprinse în listă sunt: persoane cu dosar penal, persoane de rasă diferită, extremiști de stânga, alcoolici înrăiți, extremiști de dreapta, persoane cu familii numeroase, persoane cu probleme psihice, musulmani, imigranți, persoane care au SIDA, persoane dependente de droguri, homosexuali, evrei, țigani.

⁷ Întrebare cu răspuns multiplu. Sunt prezentate în tabel doar variantele de răspuns care au întrunit mai mult de 10% dintre opțiuni.

Tabel 52

**Atitudinea jurnaliștilor față de etnia roma, manifestată în articolele din presa scrisă
(monitorizare în perioada 23.09-23.10 2001)**

Atitudinea jurnalistului	Procent
Tendențioasă negativă	40%
Tendențioasă pozitivă	6%

Sursa datelor: Academia Cațavencu – Raport de monitorizare – imaginea etniei Roma în presa Românească 23 septembrie – 23 octombrie 2001

3. CERCETĂRI REPREZENTATIVE ȘI POPULAȚIA INVESTIGATĂ

Studiul	Autor/ Editura/ Instituția	Populația investigată
Țigani în ignorare și îngrijorare-1992. Lucrare publicată în 1993.	Elena și Cătălin Zamfir coordonatori Alternative Universitatea București, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română	Eșantion reprezentativ pentru populația roma. 1804 familii / gospodării.
Romii din România. 1998	Cătălin Zamfir, coordonator Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română	Eșantion reprezentativ pentru populația roma. 1765 familii / gospodării.
Romii din România. 2001 Studiul face parte din raportul privind situația romilor din Europa Centrală și de Est (Bulgaria, Cehia, România, Slovacia, Ungaria).	Ioan Mărginean, Ana Maria Preoteasa, Sorin Cace. UNDP Bratislava, Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Academia Română	Eșantion reprezentativ pentru populația roma. 1000 familii
Anchetele Integrate în Gospodării	Comisia Națională pentru Statistică	Eșantion reprezentativ la nivel național. Aproximativ 36.000 de locuințe. Ponderea romilor din eșantion este de aproximativ 2% conform datelor din recensământul din 1992.
Sănătatea reproducerii, România, 1999	Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor (CDC) și Asociația Română de Sănătate Publică și Management Sanitar	Eșantioane reprezentative pentru bărbați și femei (6,888 femei și 2,434 bărbați). Din femeile investigate 5,2 % sunt de etnie roma iar în cazul bărbaților 3,6 % sunt romi.
"Integrarea socială a romilor"	Merfea Mihai Bârsa	Eșantion probabilist de 737 persoane selectat din municipiul Bacău, orașele Buhuși, Moinești, satele Băcioiu, Pălămida, Tamasi, Dragomir, Gura Văii.
"Etnobarometru –Relații interetnice în România"	Culic Irina, Horvath Istvan, Lazar Marius Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală	2051 persoane, peste 18 ani, reprezentativ pentru populația României: 1253 naționalitate română, 798 naționalitate maghiară.
"Imaginea celuilalt; percepții și atitudini ale populației față de romi"	Băican Eugen, Pervain Augustin Medecins sans Frontieres	Eșantion reprezentativ pe județul Cluj de 1118 subiecți, eroare de 2,8% la un nivel de probabilitate de 0,05. Focus group cu 12 participanți (4 lideri comunitari, formali și informali ai romilor și 8 experți de altă etnie).

Indicatori privind comunitățile de romi din România

"Situția socială a rromilor din județul Buzău" în "Revista de Cercetări Sociale" nr. 3-4/1998	Berevoescu Ionica, Cace Sorin, Dan Adrian Nicolae, Sima-Costin Dana, Stănescu Mircea, Stroie Simona, Surdu Mihai IMAS SA	798 familii de romi din județul Buzău (din care 512 în mediul rural și 286 în mediul urban).
"Atitudinile etnice ale studenților în perioada de tranziție" în "Revista de Cercetări Sociale" nr. 3/1994	Chelcea Septimiu IMAS SA	1620 studenți
"Familia etnic mixtă - loc de contacte interculturale" în "Vocația familiei în dezvoltarea comunicării interetnice în România" (studii și cercetări)	Tucicov-Bogdan Ana Fundația "ARMONIA" pentru familii etnic mixte din România	117 subiecți adulți din eșantionul național de 1621 subiecți din eșantionul cercetării "Atitudini față de reformă" și 235 studenți proveniți din eșantionul investigat în 1995 în cercetarea "Relații interetnice la tinerii din România".
"Identificarea proporției și caracteristicilor socio-culturale ale populației de rromi din penitenciarele românești" în Romathan nr. 4-5 din 1999/2000	Durnescu Ion, Lazăr Cristian Info Design	406 subiecți reprezentând 10% din populația penitenciarelor investigate.
"Reprezentări sociale cu privire la populația de rromi" în Press Monitor nr. 4-5, 1996-1997	Budiu Laura, Burda Codruța Press Monitor	3160 numere de ziar din intervalul 1991-1993 din publicațiile "Evenimentul zilei", "România liberă", "Adevărul", "România Mare", "Adevărul de Cluj".
"Relațiile interetnice și protecția drepturilor minorităților" în Sociologie Românească, nr. 2-3/1994	Bălașa Ana Editura Academiei Romane	Eșantion național
"Stilul și modul de viață al rromilor din unele comunități urbane și rurale" în "Sociologie Românească", nr.2-3/1994	Romanescu Vasile Ancuta, Andreescu Viviana Editura Academiei Romane	582 subiecți din 15 județe cuprinzând 36 localități, 21 rurale, 15 urbane.
"Gipsies în Dolj- Birth certificates, school attendance and child allowance"	Jonassen Kjell Reidar Red Barnet	Toate familiile de țigani cu copii mai mici de 18 ani (900) din 6 comune: Cerat, Ocolna, Sadova, Cot, Laieti, Plopșor.
"Tigani - o abordare psihosociologică"	Drăgulescu Agatta, Lungu Ovidiu, Neculau Adrian Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza"	196 de studenți în științe umaniste la Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași (România), 193 studenți la Institutul Pedagogic din Bălți (Republica Moldova) și 200 studenți la Universitatea din Valencia (Spania).
"Poverty and Social Structure" în vol. Research Project on Poverty, Ethnicity and Gender în Market Transition	Volum colectiv coordonat de Szelenyi Ivan și Ladanyi Janos, autori: Czizmady Adrienne, Durst Judit, Glass Christy, Fleck Gabor, Kawachi Janette, Kostello Eric, Krajcovicova Livia, Mitev Petar-Emil, Trimbur Lucia, Troc Gabriel	Eșantioane reprezentative pentru fiecare țară cu sub-eșantion - etnic (romi) și - sărăcia (populația foarte săracă) România: 2400 persoane, 400 romi

Cercetări reprezentative și populația investigată

"Stereotipuri interetnice și modele identitare" în Revista de Cercetări Sociale, nr. 1-2/1999	Popescu Andrei IMAS-SA	Eșantion național. Subiecți din 88 localități din toată țara.
"Family Anomie and Juvenile Delinquency în Post-Comunist România"	Voicu-Minea Paraschiva	1012 subiecți, minori între 14 și 18 ani aflați în urmărire penală, în faza de expertiză medico-legală psihiatrică din Institutul de Medicină Legală Profesor Mina Minovici din București.
"Condiția femeilor și bărbaților în Clujul multicultural"	Magyari-Vincze Eniko, Magyari Nandor, Mezei Elemei, Butta Barbara, Grama Sidonia	1120 persoane, reprezentativ pentru orașul Cluj, 938 romani, 581 maghiari, 252 romi.
"Mutații în identificarea etnică a Romilor/Tiganilor" În Sociologie Romaneasca nr. 1-2, 1996	Cobianu-Băcanu Maria Editura Academiei Romane	Eșantion la nivelul municipiului Ploiești cuprinzând 103 romi și 475 români.
"Dimensiunea morală a relațiilor interetnice. Climatul moral și rolul factorului subiectiv" în Revista de Cercetări Sociale nr.4/1995	Cobianu Elena IMAS-SA	Eșantion municipiul Ploiești
"Învățământul rural din România: condiții, probleme și strategii de dezvoltare"	Coordonator: Jigău Mihaela - ISE. Autori: Anghel Florentina, Balica Magda, Butuca Anca, Fartusnic Ciprian, Horga Irina, Jigău Mihaela, Novak Cornelia, Pop Lucian, Surdu Mihai, Voicu Bogdan.	Eșantion / Recensământ al 19427 unități de învățământ din mediul rural reprezentând 95% din totalul celor cuprinse în rețeaua de învățământ.
"Reprezentări sociale, atitudini și relații interetnice la tinerii din România" în "Tineretul în România actuală". Sinteze de cercetare.	Bălașa Ana, Chelcea Septimiu, Tucicov-Bogdan Ana, Tomescu Anca	1188 de tineri bucureșteni din care 511 elevi ai ultimei clase de liceu și 677 studenți.

4. INSTRUMENTE PENTRU REALIZAREA DIAGNOZELOR COMUNITARE

4.1. Chestionar pentru gospodării

I. SOCIODEMOGRAFICE

1. **Ce vârstă aveți** (în ani împliniți) _____

2. **Sexul** 1. Masculin
 2. Feminin

3. **Starea civilă**

1. Căsătorit cu acte	4. Divorțat
2. Căsătorit fără acte	5. Văduv
3. Necăsătorit	6. Despărțit/Abandonat

4. **Vârsta la prima căsătorie** _____

5. **Aveți copii?**

1. Da	2. Nu
-------	-------

6. **Care este vârsta copiilor dvs.?**

1		8	
2		9	
3		10	
4		11	
5		12	
6		13	
7		14	

7. (NUMAI PENTRU FEMEI) **Vârsta la prima naștere**(în ani): _____

8. (NUMAI PENTRU FEMEI) **Câți copii a născut?** (fără cei născuți morți) _____

9. Ultima formă de învățământ:

1. Nici una	7. Șc. profes. terminată
2. 4 clase neterminate	8. Liceu neterminat
3. 4 clase terminate	9. Liceu terminat
4. 8 clase neterminate	10. Școală postliceală
5. 8 clase terminate	11. Facultate
6. Școală profes. neterminată	12. Studii postuniversitare

10. În total câți ani de școală (clase) ați absolvit? _____

11. Care este statutul dumneavoastră socio-economic actual?

1. Lucrez	4. Casnic/ Casnică
2. Student	5. Pensionar
3. Concediu de maternitate	6. Fără loc de muncă
7. Inactiv din alte motive	

12. (Doar pentru cei activi din punct de vedere economic) Ce ocupație aveți?

13. Cu ce se ocupă soția / soțul dumneavoastră? (Dacă lucrează sau a lucrat)

II. CARACTERISTICI ALE GOSPODĂRIEI

14. Câți membri locuiesc în gospodărie? (stau în această locuință) _____

1. Partener subiect (_____)	8. Nepoți de copii (câți? _____)
2. Părinții soțului (câți? _____)	9. Frați / Surori (câți? _____)
3. Părinții soției (câți? _____)	10. Cumnați(e) (câți? _____)
4. Bunicii soțului (câți? _____)	11. Nepoți de frați (câți? _____)
5. Bunicii soției (câți? _____)	12. Alții* (câți? _____)
6. Copii (câți? _____)	

7. Nora/Ginere (câți? _____) inclusiv cei aflați în armată, închisoare, la orfelinat

15. Dintre membrii gospodăriei

Câte persoane sunt între 0-3 ani _____

Câte persoane sunt între 3-7 ani _____

Câte persoane sunt între 7-16 ani _____

Câte persoane sunt peste 16 ani _____

16. Câți dintre membrii gospodăriei nu au următoarele acte de identitate:

1. Certificat de naștere _____	2. Buletin de identitate _____
	3. Pașaport _____

17. În gospodăria dvs. se vorbește limba romani (țigăneasă)?

1. Da	2. Nu

III. OCUPARE / VENITURI

18. Câți dintre membrii gospodăriei dvs. sunt angajați ca salariați? _____

19. Cât ați cheltuit în ultima lună pe următoarele? (se scriu sumele estimate în lei)

1. Mâncare _____
2. Îmbrăcăminte și încălțăminte _____
3. Locuință (chiria, întreținerea și electricitatea) _____
4. Alcool _____
5. Țigări _____
6. Combustibil (inclusiv benzină) _____
7. Articole mari (mașină de spălat / combină muzicală / televizor / mașină etc.) _____

20. Anul trecut, în gospodăria dvs. s-au obținut venituri în bani sau produse din (nu interesează suma!) (coduri multiple)

1. Activitatea de zilier
2. Munca pământului propriu sau luat în parte
3. Comerț
4. Activitatea de liber profesionist sau alte venituri din munca pe cont propriu (inclusiv meserii tradiționale)
5. Venituri din afaceri (pentru patroni, asociație familială)
6. Muncă în străinătate
7. Venituri din vânzări de proprietăți (animale, de terenuri, acțiuni)
8. Ajutor de la rude, prieteni, alte persoane
9. Cerșit
10. Jocuri (de noroc sau alt fel)
11. Împrumuturi în bani, dați cu dobândă (camătă)
12. Închirieri (mașini, terenuri, case, alte bunuri mobile)
13. Altele, care _____

21. De-a lungul ultimului an, care a fost cea mai importantă sursă de venit a gospodăriei dvs.? _____ (se menționează o singură sursă)

22. Dacă vă gândiți la veniturile totale ale familiei, ce puteți spune?

1. O ducem foarte greu
2. De abia avem pentru strictul necesar
3. Reușim să ne descurcăm, dar încă ne lipsesc multe
4. Ne descurcăm destul de bine
5. În general, avem tot ce ne trebuie

23. Ce venituri în bani s-au obținut în gospodăria dvs. luna trecută? _____ lei (toți membrii gospodăriei laolaltă, indiferent de sursa de venit, fără cele în natură)

24. Ce venituri în natură (în produse) s-au obținut în gospodăria dvs. luna trecută?

1. Produse alimentare / agricole
2. Bunuri de uz casnic
3. Îmbrăcăminte, încălțăminte
4. Altele _____

25. Care este venitul minim de care are nevoie gospodăria dvs. în prezent pentru a-și asigura strictul necesar? _____ lei

IV. EDUCAȚIE ȘI FAMILIE

26. Aveți vreun copil la

1. Casa de copii, leagăn,	câți _____	2. Cămin-spital de handicapați,	câți _____
3. Școli de corecție,	câți _____	4. Înfiat de alte persoane,	câți _____
5. Fugit de acasă,	câți _____		

27. Mai doriți copii, pe lângă cei pe care deja îi aveți?

1. Da. Câți? _____
2. Nu, nu mai dorim nici unul

28. Câți copii credeți că e bine să aibă o familie? _____

29. Dintre copiii de vârstă școlară (7-18 ani verific cu întrebarea 6) câți merg la școală? _____

30. Dintre copiii de vârstă școlară (7-18 ani verific cu întrebarea 6) câți au întrerupt? În ce clasă?

	Clasa		Clasa
1		8	
2		9	
3		10	
4		11	
5		12	
6		13	
7		14	

31. Dintre copiii de peste 7 ani câți nu au mers niciodată la școală (verificare cu întrebarea 6)? _____

32. Ce nivel de educație considerați că este suficient pentru un copil, astfel încât să reușească în viață? (alegeți o variantă).

1. Nici una	5. Liceu terminat
2. 4 clase	6. Școală postliceală
3. 8 clase	7. Facultate
4. Școală profesională	8. Studii postuniversitare

33. Care este apartenența etnică a majorității copiilor din clasa de la școala frecventată de copiii dumneavoastră? (Alegeți una dintre variante)

1. Majoritatea lor sunt români
2. Majoritatea lor sunt romi
3. Majoritatea lor sunt de o altă etnie
4. Ns/Nr

34. Cum credeți că ar fi mai bine să învețe copiii dvs.?

1. Împreună cu copii români sau de altă etnie
2. Separat în școli numai pentru romi
3. Ns/Nr

V. SĂNĂTATE

35. Cum vă evaluați starea sănătății?

1. Foarte bună
2. Bună
3. Nici bună nici proastă
4. Proastă
5. Foarte proastă

36. Cum evaluați starea sănătății copiilor dvs.?

1. Foarte bună
2. Bună
3. Nici bună nici proastă
4. Proastă
5. Foarte proastă

37. Aveți un medic de familie?

1. Da
2. Nu
3. Ns/Nr

38. Aveți asigurare medicală?

1. Da
2. Nu
3. Ns/Nr

V. LOCUIRE

39. Locuința dvs. este

1. La bloc cu chirie la stat
2. La bloc cu chirie la particular
3. La bloc, proprietate personală
4. Casă la curte cu chirie
5. Casă la curte proprietate (sari la 50)
6. Altă situație, care? _____

40. Aveți acte de proprietate pentru terenul pe care este construită locuința?

1. Da
2. Nu

41. Locuința a fost construită în anul _____

42. Materialul de construcție principal este:

1. Beton armat cu prefabricate din beton
2. Căramidă, BCA, piatră sau înlocuitori
3. Lemn (bârne, bile etc.)
4. Paiantă, chirpici sau alte materiale (similare)

43. Câte camere de locuit are locuința dvs.? (Inclusiv bucătăria-dormitor) _____

44. Ce suprafață are locuința dvs. (fără anexe și dependințe numai camerele de locuit, inclusiv bucătăria-dormitor)? _____ mp

45. Aveți bucătărie (nu improvizație de vară)

1. Bucătărie propriu-zisă
2. Bucătărie-dormitor
3. Nu are

46. Aveți WC ?

1. Da, în casă, cu apă
2. Da, în curte
3. Nu

47. Aveți baie? 1. Da 2. Nu

48. Alimentarea cu apă este:

1. Instalație curentă cu apă în casă
2. Instalație curentă cu apă în curte
3. Fântână proprie în curte
4. Fântână/cișmea publică

49. Canalizare 1. Da 2. Nu

50. Electricitate 1. Da 2. Nu

51. Racord la gaze naturale 1. Da 2. Nu

52. Încălzirea locuinței este:

1. Încălzire centrală
2. Cu gaze naturale
3. Încălzire electrică
4. Cu combustibil lichid
5. Cu lemne, cărbuni
6. Cu deșeuri vegetale, cartoane
7. Nu încălzește
8. Altceva _____

53. Cum apreciați locuința dvs.?

1. Bună
2. Modestă
3. Proastă

54. Câte familii locuiesc în această locuință? _____

55. Pe care dintre următoarele bunuri le aveți (în stare de funcționare)?

1. Aragaz
2. Frigider
3. Congelator/ladă frigorifică
4. Mașină de spălat rufe
5. Aspirator
6. TV alb-negru
7. TV color
8. Radio
9. Casetofon/magnetofon/pick-up/CD
10. Telefon

56. Creșteți animale sau păsări?

1. Da . Ce anume? _____ câte? _____
- _____ câte? _____
- _____ câte? _____
- _____ câte? _____
2. Nu

57. Aveți pământ în proprietate?

Grădină	1. Da, cât? _____	2. Nu
Teren agricol	1. Da, cât? _____	2. Nu

58. Cultivați terenul agricol aflat în proprietate? 1. Da 2. Nu

59. Ateliere (cuptor var, fierărie, cărămidărie, topitorii, atelier de împletituri etc.)

1. Nu 2. Da, ce anume _____

60. Unelte și mașini agricole:

1. Unelte manuale	4. Circular
2. Accesorii agricole (plug, grapă)	5. Altele _____
3. Tractor	

61. Mijloace de transport

1. Căruță	3. Mașină de teren	5. Altceva
2. Mașină	4. Autocamion	

VI. PROBLEME ȘI SOLUȚII

62. Ce credeți că este cel mai important pentru a reuși în viață? (un singur răspuns)

1. Să ai școală	4. să muncești mult	7. să te ajute familia
2. să ai noroc	5. să ai banii	8. altceva, ce
3. să știi o meserie	6. să ai relații	9. nu știu

Cât de mulțumit sunteți de:	foarte mulțumit	mulțumit	nici mulțumit, nici nemulțumit	nemulțumit	foarte nemulțumit	NS/NR
63. Locuința în care stați	1	2	3	4	5	
64. Bunurile din gospodărie	1	2	3	4	5	
65. Alimentația dvs.	1	2	3	4	5	
66. Starea dvs. de sănătate	1	2	3	4	5	
67. Câștigurile pe care le aveți	1	2	3	4	5	
68. Viața dvs., în general	1	2	3	4	5	
69. Școala pe care o aveți	1	2	3	4	5	

Cum credeți că autoritățile locale de mai jos îi tratează pe romi comparativ cu celelalte etnii?	mai bine	la fel	mai prost
70. Școală	1	2	3
71. Spitale, dispensare	1	2	3
72. Primărie	1	2	3
73. Judecătoria, Procuratură	1	2	3
74. Poliție	1	2	3

73. Cum apreciați relațiile dintre romi și ceilalți locuitori din localitate?

1. Fără probleme 2. Mici neînțelegeri 3. Conflicte

74. Ați participat la vot la alegerile din 2000?

1. Da 2. Nu

SE COMPLETEAZĂ DE CĂTRE OPERATOR

99. În vecinătatea imediată a gospodăriei (bloc, stradă din sat etc.):

1. Trăiesc numai familii de romi
2. Trăiesc împreună romi și alte etnii
3. Sunt câteva familii de romi, dar în principal zona e locuită de alte etnii
4. Nu mai sunt alte familii de romi
5. Nu pot aprecia

100. Cultivă sau nu grădina (dacă are) 1. Da 2. Nu

101. Cum apreciați starea materială a gospodăriei?

1. Foarte bogată 2. Bogată
3. Medie 4. Săracă 5. Foarte săracă

102. Există simboluri ale tradiționalității? (răspunsuri multiple)

1. Fuste largi 5. Barbă
2. Bani în par 6. Mustăți răsucite
3. Basmale 7. Bijuterii pe mâini și la gât
4. Pălării 8. Obiecte de magie neagră
(ghioc, oglindă, cărți de ghicit)

103. Localitatea: _____ 1. Oraș 2. Sat

104. Adresa: Strada: _____ **Nr.:** _____

105. Operator: _____

106. Ora încheierii interviului: ____/____ **107. Durata** _____ minute

108. Data: ____/____/____

4.2. Fișele localității

PRIMĂRIE

1. Vă rugăm se estimați numărul de romi care locuiesc în localitate (păreră domniei voastre, fără legătură cu datele din recensământ): _____
2. Numărul de gospodării ale romilor: _____
3. Ce neamuri de romi trăiesc în localitate?
 1. _____
 2. _____
 3. _____
4. Cam ce proporție din beneficiarii de ajutor social sunt romi? _____
5. Care sunt principalele activități practicate de romi în localitate?
 1. _____
 2. _____
 3. _____
 4. _____
6. Ce nivel de trai asigură aceste ocupații respectivelor categorii ocupaționale?
(bifați căsuța potrivită)

Nivel de trai					
Activitatea	Foarte ridicat	Ridicat	Mediu	Scăzut	Foarte scăzut
1.					
2.					
3.					
4.					

7. În localitate (alegeți varianta sau variantele care descriu situația locală):
 1. Romii locuiesc în comunități compacte, izolate de restul comunității
 2. Romii locuiesc între români, dispersați în localitate
8. Există în localitate posibilitatea împroprietăririi familiilor de romi cu 1-2 ha de pământ?
 1. Da
 2. Nu
9. Vi s-ar părea aceasta o soluție potrivită pentru rezolvarea problemelor romilor?
 1. Da
 2. Nu
10. Care apreciați ca sunt problemele legate de comunitatea de romi din localitatea domniei voastre? _____
11. Ce soluții ați propune pentru rezolvarea acestor probleme? _____

ȘCOALA

1. Vă rugăm se estimați numărul de romi care locuiesc în localitate (păreră domniei voastre, fără legătură cu datele din recensământ): _____

2. Numărul de gospodării ale romilor: _____

3. Ce neamuri de romi trăiesc în localitate? 1. _____
2. _____
3. _____

4. Vă rugăm să completați tabelul de mai jos:

	Total	Copii romi
Număr preșcolari		
Număr elevi		
Abandon școlar		

5. Vă rugăm să estimați care este, în medie, frecvența școlară a copiilor romi în comparație cu ceilalți copii? (bifați căsuța potrivită)

		Clasele I - IV	Clasele V - VIII
1	Mult mai scăzută		
2	Mai scăzută		
3	La fel		
4	Mai ridicată		
5	Mult mai ridicată		

6. Care apreciați că sunt problemele legate de copiii romi din localitate?

7. Ce soluții ați propune pentru rezolvarea acestor probleme?

POLIȚIE

1. Vă rugăm se estimați numărul de romi care locuiesc în localitate (păreră domniei voastre, fără legătură cu datele din recensământ): _____

2. Numărul de gospodării ale romilor: _____

3. Ce neamuri de romi trăiesc în localitate? 1. _____

2. _____

3. _____

4. Care apreciați că sunt problemele legate de comunitatea de romi din localitatea domniei voastre? _____

5. Ce soluții ați propune pentru rezolvarea acestor probleme? _____

DISPENSAR

1. Vă rugăm se estimați numărul de romi care locuiesc în localitate (păreră domniei voastre, fără legătură cu datele din recensământ): _____

2. Numărul de gospodarii ale romilor: _____

3. Ce neamuri de romi trăiesc în localitate? 1. _____
2. _____
3. _____

4. Care apreciați că sunt problemele de sănătate legate de comunitatea de romi din localitatea domniei voastre? _____

5. Ce soluții ați propune pentru rezolvarea acestor probleme? _____

